

Sara Kerke

”DET ÄR VANLIGT ATT VARA ALLERGISK TILL TOMAT”

En felanalys av prepositioner i skriftspråket hos tvåspråkiga barn och unga på språköar

Tiivistelmä

Sara Kerke: ”Det är vanligt att vara allergisk till tomat” – En felanalys av prepositioner i skriftspråket hos svenskspråkiga barn och unga på språköar

Pro gradu -tutkielma

Tampereen yliopisto

Kielten maisteriohjelma

Huhtikuu 2022

Tässä pro gradu -tutkielmassa tarkastelen ruotsinkielisten kielisaarekkeilla asuvien lasten ja nuorten prepositioiden käyttöä ruotsinkielisessä kirjakielessä. Tarkastelen lasten ja nuorten käyttämiä prepositioita pääasiassa interferenssin näkökulmasta ja tavoitteeni on saada selville millä tavoin suomenkieliset sijapäätteet vaikuttavat prepositioiden käyttöön ruotsiksi.

Tutkimuksen teoreettisessa viitekehyksessä määrittelen äidinkielen käsitteenä ja tarkastelen äidinkielen monimuotoisuutta etenkin kaksikielisten henkilöiden näkökulmasta, sillä tutkimukseen osallistuvat henkilöt puhuvat äidinkielenään ruotsia, vaikka osa heistä kokee vahvemman kielensä olevan suomi. Äidinkielen lisäksi annan teoriataustan sille, mitä kaksikielisyys on ja mitä se Suomessa tarkoittaa. Keskeinen osa teoreettista viitekehystä on myös kielisaarekkeen ja finlandismin määrittäminen. Lopuksi käsittelen prepositioita ruotsin kielessä sekä sijapäätteitä suomen kielessä.

Selvitän miten tutkimukseen osallistuvat henkilöt käyttävät prepositioita teettämällä heillä aukkotestin, josta puuttuu ruotsinkielisestä virkkeestä prepositio ja suomenkielisestä virkkeestä sijamuotoon taivutettu substantiivi. Aukkotestin lisäksi tutkimushenkilöt kirjoittavat vapaa-ajan harrastuksestaan lyhyen tekstin, jossa tarkastelen prepositioiden käyttöä vapaassa kirjoituksessa.

Tutkimustulokset osoittavat, että suomen sijapäätteet vaikuttavat vahvasti tutkimukseen osallistuvien henkilöiden prepositiovalintoihin. Joissain tapauksissa sijapäänteen suora kääntäminen ruotsinkieliseksi prepositioksi onnistuu ilman virhettä ruotsin kielessä, mutta usein sijapäänteen kääntäminen ruotsin prepositioksi johtaa virheeseen ruotsinkielisessä virkkeessä. Osan virheistä voi luokitella niin sanotuiksi finlandismeiksi, jotka jossain määrin ovat puhekielessä hyväksytyjä, mutta joita ei tulisi käyttää kirjakielessä.

Aukkotestin tutkimustulos, että usea tutkimushenkilö kääntää sijapäänteen ruotsinkieliseksi prepositioksi johtaen virheeseen, poikkeaa siitä mitä vapaa kirjoitustehtävä osoittaa. Vapaassa kirjoitustehtävässä esiintyi ylipäänsä hyvin niukasti prepositioita ja tavallisin prepositioiden käyttämiseen liittyvä virhe oli preposition poisjättäminen sellaisessa rakenteessa, jossa sellainen tulisi olla.

Avainsanat: prepositiot, kaksikielisyys, kielisaareke, interferenssi

Tämän julkaisun alkuperäisyys on tarkastettu Turnitin OriginalityCheck -ohjelmalla

Abstract

Sara Kerke: "Det är vanligt att vara allergisk till tomat" – En felanalys av prepositioner i skriftspråket hos svenskspråkiga barn och unga på språköar

Pro gradu -avhandling

Tammerfors universitet

Magisterprogrammet i språk

April 2022

I denna pro gradu -avhandling granskar jag prepositionsanvändningen hos svensk-finskt tvåspråkiga barn och unga på språköar. Jag granskar prepositionsanvändningen främst ur interferensens synvinkel och mitt syfte är att få reda på hur kasusändelserna i finska påverkar prepositionsanvändningen på svenska.

Undersökningens teoretiska referensram bygger på en redogörelse över vad modersmål är och ytterligare diskuterar jag även svårigheten att definiera en tvåspråkig persons modersmål, eftersom informanterna i denna undersökning talar svenska som sitt modersmål trots att många anser finskan vara sitt starkare språk. Utöver en definition av modersmål bygger jag även upp en teoretisk grund för vad tvåspråkighet är och vad det innebär i Finland. En central del av den teoretiska referensramen är även definitionerna av en språkö och en finlandism. Till sist redogör jag för vad prepositioner egentligen är i svenskan och sedan ger jag en definition av vad kasusändelser i finskan är och hur de används.

Jag tar reda på hur mina informanter använder prepositioner genom att ve dem fylla i ett lucktest, som i de svenskspråkiga meningarna saknar preposition och i de finskspråkiga meningarna saknar kasusböjt substantiv. Utöver lucktestet skriver informanterna en kort text om sin fritidssyssla. Min avsikt med att granska de friskrivna texterna är att ta reda på hur informanterna använder prepositionerna i text som de själva fått bygga upp.

Resultaten visar att finskans kasusändelser starkt påverkar informanternas val av de svenska prepositionerna. I vissa fall är det gångbart att direkt översätta en finsk kasusändelse till en motsvarande preposition på svenska utan att det resulterar i ett språkfel i svenskan, men ofta leder ändå översättningen till ett fel. Vissa av språkfelen som förekom går att räkna som finlandismer. Dessa är i vissa fall acceptabla i talspråk, men borde inte användas i skriftspråk.

Lucktestets resultat avviker något från det som informanternas friskrivna texter påvisar. I de friskrivna texterna förekom för det första mycket få prepositioner och för det andra var det mest förekommande felet utelämnning av preposition i en konstruktion som kräver en preposition.

Nyckelord: prepositioner, tvåspråkighet, språkö, interferens

Avhandlingens originalitet har kontrollerats med Turnitin OriginalityCheck -programmet.

INNEHÅLLSFÖRTECKNING

<i>1 Inledning</i>	1
1.1 Syfte	2
1.2 Disposition	4
<i>2 Bakgrund</i>	5
2.1 Tidigare forskning	5
2.1.1 Modersmål och tvåspråkighet	6
2.1.2 Svenska i en finsk omgivning	7
2.1.3 Normavvikande mönster i svenskan i Finland	9
2.1.4 Prepositionsanvändningen hos elever med två språk	10
2.2 Svenska språköar i Finland	10
<i>3 Teori</i>	13
3.1 Modersmål och tvåspråkighet hos barn och unga	13
3.2 Modersmål och tvåspråkighet på språköar	16
3.3 Finlandssvenska	17
3.4 Interferens	18
3.5 Finlandismer	19
3.5.1 Godkända och icke-godkända finlandismer	20
3.5.2 Prepositionsuttryck som finlandismer	21
3.6 Definition av prepositioner	22
3.7 Kasus i finska och sambandet mellan prepositioner och kasus	24
<i>4 Material och metod</i>	26
4.1 Material och val av informanter	26
4.1.1 Informanternas språkliga bakgrund	28
4.2 Metod	30
<i>5 Analys</i>	32
5.1 Sambandet mellan preposition och kasus	32
5.1.2 Prepositionerna på svenska	33

5.2 Utelämning av prepositioner i friskrivning.....	48
5.3 Sambandet mellan språkbakgrund och prepositionsanvändning.....	50
<i>6 Avslutning</i>	<i>52</i>
6.1 Sammanfattning.....	52
6.2 Diskussion.....	54
<i>Referenser</i>	<i>56</i>
<i>Bilagor</i>	<i>59</i>

TABELLFÖRTECKNING

TABELL 1 SPRÅKSITUATIONEN I DE OLIKA LANDSKAPEN I FINLAND (ENLIGT UPPGIFTERNA I FINLEX 2016)	12
TABELL 2 VILKA SPRÅK INFORMANTERNA ANVÄNDER HEMMA	29
TABELL 3 VAR INFORMANTERNA ANVÄNDER SVENSKA	29
TABELL 4 INFORMANTERNAS SPRÅKINLÄRNING	29
TABELL 5 INFORMANTERNAS SPRÅKKUNSKAPER	30
TABELL 6 SVARSFÖRDELNINGEN TILL MENING 1A	33
TABELL 7 SVARSFÖRDELNINGEN TILL MENING 2A	34
TABELL 8 SVARSFÖRDELNINGEN TILL MENING 3A	35
TABELL 9 SVARSFÖRDELNINGEN TILL MENING 4A.....	37
TABELL 10 SVARSFÖRDELNINGEN TILL MENING 51	38
TABELL 11 SVARSFÖRDELNINGEN TILL MENING 6A	39
TABELL 12 SVARSFÖRDELNINGEN TILL MENING 7A	40
TABELL 13 SVARSFÖRDELNINGEN TILL MENING 8A	41
TABELL 14 SVARSFÖRDELNINGEN TILL MENING 9A	43
TABELL 15 SVARSFÖRDELNINGEN TILL MENING 10A	44
TABELL 16 SVARSFÖRDELNINGEN TILL MENING 11A	45
TABELL 17 SVARSFÖRDELNINGEN TILL MENING 12A	46
TABELL 18 SVARSFÖRDELNINGEN TILL MENING 13A	47
TABELL 19 FELTYPER I FRISKRIVEN TEXT	49

1 Inledning

För tvåspråkiga barn kan det ibland vara svårt att nå en språkkompetens där de båda språken är grammatiskt felfria eller fullständiga (Skutnabb-Kangas 1981: 258–272). Detta är ofta realiteten med språket hos barn på språköar. Språköar definieras av Svensk ordbok utgiven av Svenska Akademien (SO) som *ett mindre, avgränsat språkområde där annat eller andra språk talas*. Detta betyder att de flesta barn som går i skola på svenska på en språkö är svensk-finskt tvåspråkiga, eftersom skolspråket är svenska, men samhället utanför skolan är starkt finskspråkigt. Fastän dessa barn och unga är tvåspråkiga, och på grund av deras skolspråk har svenska som sitt modersmål, är det högt sannolikt att kunskaperna i svenska ändå ligger på L2-nivå, det vill säga nivån för ett inlärt språk. Orsakerna är starkt förknippade med att många barn och unga på språköar lever i en totalt finskspråkig verklighet, men bara har svenska som skolspråk.

Ett delområde inom grammatiken där finskan och svenskan skiljer sig från varandra är användningen av prepositioner. Finskan använder vissa prepositioner, men de svenska prepositionerna motsvaras i finskan i huvudsak av kasusändelser, i stället för skilda prepositionsord (Källström 2012: 89). Utöver att de finska kasusändelserna har motsvarande svenska prepositioner har det också bevisats att kasusändelserna påverkar prepositionsbruket speciellt i Finland (Henricson 2013: 211).

Ofta är användningen av prepositioner på svenska bristfällig eller felaktig hos barn som är tvåspråkiga (Brunell 1983: 39, Melin-Köpilä 1996: 140–148). Vanligen utgår man från att en viss kasusändelse i finskan motsvaras av en viss preposition i svenskan, men det är inte fallet varje gång. Exempelvis kan ändelsen *-sta* för kasuset elativ i finskan motsvaras av antingen prepositionen *från* eller *ur* beroende på hur referenterna rör sig i jämförelse med varandra. (se ex. 1) I högsvenskan och enligt Svenska Akademiens grammatik 2 (SAG2) visar prepositionen *ur* att referenten som tidigare befunnit sig inuti något rör sig ut ur det. Däremot visar prepositionen *från* närmast att en referent rör sig från ett ställe till ett annat, men inte in eller ut ur något. I högsvenskan gör man en tydligare skillnad mellan betydelsen av dessa två prepositioner även om *från* i finlandssvenskan ofta väljs i stället för *ur* just på grund av finskans inflytande och kasusets direkta översättning till svensk preposition (Melin-Köpilä 1996: 144). *Från* används alltså i finlandssvenskan som en preposition som allmänt uttrycker rörelse mellan två referenter.

Exempel 1 *Hän otti luottokortin lompakostaan.*
 *Hon tog kreditkortet **ur** (~~från~~) sin plånbok.*

Ifall den finska kasusändelsen översätts direkt till svenska kan det lätt leda till att prepositionen som följd av översättningen är felaktig. En ytterligare orsak till svårigheter i att använda prepositioner i svenskan är att det inte finns några egentliga regler som styr valet av preposition (Bolander 2012: 136; Reuter 2014: 107). Detta betyder att man som språkbrukare helt enkelt är tvungen att lära sig prepositionsuttryck och -konstruktioner utantill.

Jag har själv vuxit upp som tvåspråkig på en språkö, men som svensk modersmålstalare, och vet hur svårt det ibland kan vara att hålla reda på grammatiken i språken på grund av *interferens*, det vill säga då ett språk, i detta fall svenska, påverkas av ett annat språk, i detta fall finska (Abrahamsson 2009). Interferens som fenomen kommer senare att behandlas i avsnittet om tvåspråkighet i Finland (se avsnitt 3.4).

På språköar, där speciellt barn och ungdomar är aktiva även utanför skolan och där samhällets språk är finska, kan finskan påverka elevernas svenska språkbruk (Brunell 1991; Henricson 2013). Då barnet inte kommer i kontakt med det svenska språket i något annat sammanhang än via skolarbetet och kanske via kommunikationen med den ena föräldern, utgör finskan barnets förstaspråk fastän dess modersmål är svenska. Av språköskelelever har dessutom en relativt stor del bara finska som hemspråk (se avsnitt 3.2). Det förekommer dock skillnader i elevernas språkliga bakgrund beroende på vilken språkö som granskas (Kingelin-Orrenmaa 2019: 91; Kovero 2011: 25–26).

1.1 Syfte

I denna avhandling kommer jag att undersöka prepositionsanvändningen i svensk-finskt tvåspråkiga barns skrivna språk på modersmålet svenska (tvåspråkighet och hur jag förhåller mig till det i denna avhandling definierar jag noggrant i avsnitt 3.1 och 3.2). Informanterna kompletterar i ett lucktest två meningar, en svenskspråkig och en finskspråkig, som motsvarar varandra. Den svenskspråkiga meningen kompletteras med utebliven preposition och den finskspråkiga genom kasusböjning av givet substantiv i grundform. Genom en felanalys kommer jag först att ta reda på i vilka situationer eleven har valt felaktig preposition på svenska. Därefter kommer jag genom en jämförelse av den felaktiga svenska prepositionen och den finska ändelsen eleven har valt att visa om dessa två motsvarar varandra och därmed tyder på interferens. Enkätsvaren kommer slutligen att jämföras med elevens språkliga bakgrund för att kunna belysa bakgrundens möjliga påverkan på prepositionsfelet som uppstått.

Syftet med min avhandling är alltså att visa om prepositionsanvändningen på svenska hos svenskfinskt tvåspråkiga elever på språköar påverkas av starka kunskaper i och användning i hög grad av finska. Två termer som är betydande för min undersökning och mina forskningsfrågor är det tidigare definierade *interferens* och dessutom även *finlandism*. SO definierar finlandism som en ”finlandssvensk språkegenhet”, vilket inte ger en alltför tydlig definition. En noggrannare definition vore att finlandismer är ord och uttryck som enbart existerar i finlandssvenskan och inte i högsvenskan eller den så kallade normenliga svenskan (af Hällström-Reijonen & Reuter 2008:6). För att klargöra mitt mål med denna avhandling bryter jag ner syftet i följande forskningsfrågor:

1. Vilka prepositioner och prepositionskonstruktioner använder eleverna?
2. På vilket sätt tyder elevernas prepositionsval på möjlig interferens från finskan?
3. I hurdana fall kan man konstatera att ett använt prepositionsuttryck är en finlandism?

Den första frågan kommer att fungera som stomme för materialet som analyseras. Svaret på den första frågan kommer att ge en generell översikt över vilka prepositioner som används när förhållandet mellan vissa referenter beskrivs. Svaret på den första frågan kommer också att visa om informanterna över huvud taget kan välja en preposition som passar in i kontexten och exempelvis kan välja mellan prepositionerna *i* eller *på* när kontexten tyder på att det är befintlighet som ska betonas (Svenska Akademien 1999: 686–693). Prepositioner och deras funktion beskrivs utförligt i avsnitt 3.4.

För att göra en skillnad mellan den andra och den tredje frågan är det viktigt att jag belyser svaren ur olika synvinklar. Prepositionskonstruktioner som tyder på interferens från finskan går inte varje gång att förklara som finlandismer (se avsnitt 3.3). En felaktig preposition i svenska, som är ett resultat av interferens från finskan, kan dock beaktas som en finlandism då konstruktionen är allmänt känd i finlandssvenskan och i vissa fall till och med accepterad i det finlandssvenska talspråket (Melin-Köpilä 1996: 142; Språkbruk 2014). (se exempel 2) För att kunna påpeka om fel svar i enkäten är finlandismer eller resultat av interferens kommer jag att använda olika ordlistor, främst Finlandssvensk ordbok av Charlotta af Hällström-Reijonen och Mikael Reuter (2008), där listor på välkända finlandismer finns listade.

Exempel 2 Standardiserad och normenlig svenska: *av misstag*
 Accepterad finlandism i finlandssvenskt talspråk: *i misstag*
 Jämför: *vahingossa* (*elativ*)

I teorikapitlet (avsnitt 3.3) belyser jag noggrannare vilken skillnaden mellan finlandismer och interferens från finska är och vilka drag som kännetecknar fenomenen. I avsnittet presenterar jag även en lista över de vanligaste prepositionsuttrycken som kan betraktas som finlandismer.

1.2 Disposition

I det inledande kapitlet (kapitel 1) har jag presenterat min undersökning, gett en allmän bakgrund till ämnet och motiverat varför jag valt att forska i prepositionsanvändningen. Därefter presenterade jag syftet och forskningsfrågorna som styr min undersökning.

Bakgrunden till hela min undersökning byggs upp i kapitel 2 och 3. I kapitel 2 ger jag en forskningsbakgrund som stöder mitt tema. I avsnitt 2.1 presenterar jag tidigare studier som är utförda inom samma eller liknande temaområden som denna undersökning. De tidigare studierna behandlar bland annat tvåspråkighet, svenska på språköar och finlandssvenska som språk och i tvåspråkig miljö. Teorikapitlet, kapitel 3, bygger upp den teoretiska referensramen för undersökningen. I kapitlet behandlas bland annat tvåspråkighet, finlandssvenska, finlandismer, interferens, prepositioner i svenskan och kasusändelserna i finskan samt språköar.

I kapitel 4 presenteras själva undersökningen. En kort inledning till hur materialet behandlas påbörjar kapitlet där jag vidare detaljerat presenterar materialet och metoden till min undersökning. Själva analysen av det insamlade materialet sker i avsnitt 4.3. Analysen sammanfattas och diskuteras slutligen i kapitel 5.

2 Bakgrund

Tvåspråkighet har fascinerat forskare globalt redan länge. Hur en tvåspråkig individ agerar språkligt och hur individens två språk samspelar är dyrbar information med tanke på utvecklingen och planeringen av språkundervisning, speciellt modersmålsundervisning, för tvåspråkiga barn och unga. Ifall tvåspråkiga individers språkverklighet tas i beaktande i planeringen av speciellt tvåspråkiga barns modersmålsundervisning kan en oönskad utveckling av normavvikande språkanvändning bearbetas. Tvåspråkighet på språköar är något som är speciellt för Finland. Tvåspråkighet på dessa unika språköar har forskare som Sofie Henricson (2013) och Zea Kingelin-Orrenmaa (2010 och 2019) visat intresse för i sina undersökningar. Grammatik och överföring av ett språk till ett annat är inte bara något som kännetecknar tvåspråkighet, utan också inläring av språk i allmänhet. Detta är synligt i forskningsöversikten nedan i och med att språkinläring ofta också granskas ur en grammatisk synvinkel.

Trots att grammatiken lyfts fram i undersökningar som behandlar tvåspråkighet har prepositionsanvändningen inte givits allt för mycket vikt i tvåspråkighetsforskningen på global nivå, fastän prepositionerna kort har behandlats i vissa språkforskningar speciellt i Finland (bl.a. Melin-Köpilä 1996; Henricson 2013). Däremot har en relativt färsk undersökning av Eeva-Liisa Nyqvist och Peter Lundkvist (2020) ägnat sig enbart åt prepositionsanvändningen hos barn med två språk i sin vardag.

2.1 Tidigare forskning

I detta avsnitt presenterar jag en forskningsöversikt över sådana forskningar som tangerar samma temaområden som denna avhandling. Forskningarna och deras resultat presenteras en åt gången så att de börjar från övergripande teman, såsom tvåspråkighet och modersmål, och sedan fortsätter vidare till mera explicita och noggranna temaområden, såsom finlandssvenska och prepositionsanvändning. Jag nämner även om det förekommer liknande resultat i flera undersökningar.

2.1.1 Modersmål och tvåspråkighet

Tvåspråkighet har undersökts på många språk ur flera synvinklar. Det har även utförts en hel del studier där speciellt grammatiken hos tvåspråkiga personer granskas. Tvåspråkigheten i Finland har också väckt intresse bland språkforskare. Undersökningar om finsk-svensk eller svensk-finsk tvåspråkighet har gjorts i relativt hög grad, både i Finland och i Sverige. Klassikern *Tvåspråkighet* (1981) av Tove Skutnabb-Kangas är absolut värd att nämna när det gäller tvåspråkighet i Finland. Skutnabb-Kangas beskriver i sitt verk utförligt vad tvåspråkighet är och vad det innebär att vara tvåspråkig. I denna avhandling kommer jag att tillämpa begreppet *tvåspråkighet* när jag definierar vad som menas med tvåspråkighet och speciellt på vilka sätt nivån av tvåspråkighet kan ändra när det sker interferens mellan de språk som den tvåspråkiga individen använder.

Modersmålet hos en individ är något som bör behandlas i denna avhandling, eftersom de flesta av mina informanter har svenska som sitt registrerade modersmål, trots att det inte är allas starkaste språk. Vad som definierar modersmålet hos en individ är en komplex fråga som påverkas av olika faktorer. Modersmålet har nämligen inte enbart att göra med det språk individen talar, utan bland annat också med på vilket språk tankegången flyter, vilket språk individen behärskar bäst och vilket språk en individ identifierar sig med. (Skutnabb-Kangas 1981: 20–25.) (se avsnitt 3.1) Utöver modersmålsfrågan diskuterar Skutnabb-Kangas utförligt ett annat fenomen som också starkt anknyter till temat i min undersökning, nämligen *dubbel halvspråkighet* (se avsnitt 3.1). Dubbel halvspråkighet har genom tiderna varit ett kontroversiellt fenomen bland språkforskare, trots att det är ett fenomen som existerar och som flera tvåspråkiga kan underskriva. Egentligen är det relativt sällsynt för en tvåspråkig individ att nå fullständig kompetens i båda sina språk. Speciellt när det gäller barn och unga har balansen eller obalansen mellan minoritets- och majoritetsspråket enligt Skutnabb-Kangas (1981: 258–264) en betydande påverkan på tvåspråkighetens nivå. På språköar där många barn och unga inte använder svenska och finska i en jämn balans (Kovero 2011: 25–26) är det möjligt att de flesta skulle kategoriseras som dubbelt halvspråkiga.

2.1.2 Svenska i en finsk omgivning

Hur svenskan och finskan samspelar eller icke samspelar i ungdomars talade språk visar hurdan påverkan en finsk miljö kan ha på språket då det används spontant. Hur en individ använder sitt språk skriftligt är något som går att planera på förhand. Däremot visar samtal mer genuint hur en individ använder sitt språk. Sofie Henricson (2013) har i sin doktorsavhandling fokuserat på svenska som minoritetsspråk i finsk miljö, alltså på språköar. I avhandlingen *Svenska i finsk miljö* granskar Henricson samtal utförda på språköar i Finland för att få en uppfattning om det svenska samtalsspråkets kontakt med finska. I grupp samtalen som granskades deltog tre till sex ungdomar i åldern 16 till 18 år. Avhandlingens syfte är att samla vidare kunskap om svenska som samtalsspråk, men speciellt att granska språkkontakten mellan svenska och finska i språkösamtalen. Avhandlingen och dess resultat ger viktig information om språket på språköar och är därför av hög relevans i min avhandling.

Henricsons undersökning poängterar i allmänhet inte den språkliga korrektheten i samtalen, däremot diskuteras samtalens två- eller flerspråkighet noggrant och resultaten visar att alla språköar inte kan dras över samma kam (Henricson 2013: 225–227). Det som intresserar mig med tanke på min undersökning är att Henricson (2013: 225) kommit fram till att en av faktorerna som påverkar elevernas samtalsspråk och de finska inslagens natur och mängd i samtalen är ifall eleverna använder svenska även utanför skolan som umgängesspråk. På språkön Tammerfors visar det sig att eleverna använder sin tvåspråkighet på ett ändamålsenligt sätt och för en smidig tvåspråkig diskussion, eftersom de enligt den språkliga kartläggningen använder svenska även utanför skolan (Henricson 2013: 224). Camilla Kovero (2011) belyser också i sin undersökning *Språk identitet och skola – Barn och ungdomar i svenska skolor i olika språkliga miljöer* att Tammerfors som språkö är den mest svenskspråkiga av alla egentliga språköar i Finland (Kovero 2011: 25–26). På de övriga tre språköarna, Björneborg, Kotka och Uleåborg, använder eleverna mest svenska som ett språk i formella sammanhang, för det mesta i skolan. På dessa språköar visar sig finska inslag i samtalen anses som misslyckanden och eleverna är väldigt måna om att korrigera eller utpeka sina fel självmant under samtalets gång. (Henricson 2013: 223.)

Med tanke på min undersökning är Henricsons (2013) resultat gällande vardagsspråkets eller snarare -språkens påverkan på samtalets språkliga form viktiga. Det visar sig att graden till vilken eleven använder svenska även utanför formella situationer påverkar elevens språkanvändning. Det är dock viktigt att poängtera att inslag från ett annat språk inte är synonymt med interferens, som behandlas i avsnitt 3.4, från ett språk till ett annat. Ändå finns det en koppling mellan den fler- eller tvåspråkigas användningsgrad av språken och det språk hen yttrar sig på i vissa sammanhang.

Tvåspråkighet på språköar har utöver Sofie Henricson också forskats i av Zea Kingelin-Orrenmaa. Kingelin-Orrenmaas doktorsavhandling *Tammerfors som svensk språkö – En etnografisk studie av språkpolicy som praktiker, processer och val i svenska rum i det inre av Finland* (2019) behandlar språkanvändningen på den största språkön i Finland, Tammerfors. Kingelin-Orrenmaa granskar på makro- och mikronivå den språkliga vardagen i Svenska samskolan i Tammerfors (härefter SST) samt i verksamheten i Tammerfors svenska församling. Jag intresserar mig speciellt för vad Kingelin-Orrenmaa har kommit fram till gällande språket i SST i och med att mina informanter är språköskoleelever som lever i en tvåspråkig vardag.

Det som intresserar mig gällande elevernas språkliga bakgrund är att största delen av eleverna kommer från tvåspråkiga hem, men att elever i SST även kan komma från fullständigt enspråkigt finska hem (Kingelin-Orrenmaa 2019: 91). Då Kingelin-Orrenmaa redogjort för vilka faktorer som påverkar valet av skola berättar resultaten att största delen av de föräldrar som har svenska som modersmål anser att det är av stor betydelse att barnet får gå i skola på sitt eget modersmål, det vill säga svenska. Av de föräldrar som har finska som sitt registrerade modersmål har bara ca en tredjedel ansett att det överhuvudtaget har någon betydelse om barnet får gå i skola på svenska. (Kingelin-Orrenmaa 2019: 137.)

En undersökning som ser på elevers språkanvändning ur lärarens synvinkel är *Dialekt, tvåspråkighet och modersmålsundervisning i den finlandssvenska grundskolan* av Viking Brunell (1983). Brunell har tagit reda på vad modersmållärare i Finland anser om undervisningen av tvåspråkiga elever och vilka problem som lärarna anser uppkomma i undervisningen när det gäller elever med två språk. Tvåspråkiga elever beskrivs i Brunells undersökning som elever som utöver skolsvenskan (standardiserad och normenlig svenska) använder finska eller dialekt hemma och utanför skolkontexten. I Brunells undersökning intresserar jag mig mest för de elever som har två hemspråk,

svenska och finska, eller bara finska som hemspråk och svenska som skolspråk, eftersom det korrelerar med språksituationen hos informanterna i min undersökning. Brunell kommer fram till att tvåspråkiga elever som inte får tillräckligt stöd för en korrekt och normenlig svenska hemma har större risk att stöta på svårigheter i läroämnet modersmål och litteratur än de elever som har en förälder hemma som talar så kallad högsvenska, det som jag tidigare i min avhandling kallat normenlig svenska eller standardsvenska. (Brunell 1983: 37–42.)

2.1.3 Normavvikande mönster i svenskan i Finland

I sin doktorsavhandling *Om normer och normkonflikter i finlandssvenska* (1996) har Christina Melin-Köpilä som syfte att jämföra elevers finlandssvenska språkbruk med det som i rikssvenska anses vara normenligt. Melin-Köpilä vill redogöra för vilka drag i språket som gör att det kan kännetecknas som finlandssvenska. Med tanke på min avhandling är Melin-Köpiläs avhandling värdefull eftersom hon bland annat behandlar prepositioner i finlandssvenskan ur interferensens synvinkel. Melin-Köpilä (1996: 141) poängterar att fastän finskan använder kasus istället för prepositioner finns det inom detta tema stor risk för interferens mellan språken och att prepositionerna som resultat av interferensen används fel på finlandssvenska.

Avhandlingen visar att det i regel är finskans sex lokalkasus som oftast överförs fel till svenskan och detta resulterar i interferens. Prepositionerna *i* och *på*, vilka beskriver befintlighet, vållade flest problem hos informanterna i Melin-Köpiläs undersökning. I de flesta fallen skedde det en direkt överföring från finskan till svenskan, men Melin-Köpilä (1996: 142–148) diskuterar också att de felaktiga konstruktionerna inte varje gång går att förklara som enbart interferens, utan att det i många fall också handlar om finlandismer. Hur skillnaden görs mellan finlandism och ren interferens diskuteras i avsnitt 3.4. Melin-Köpilä påpekar i sina resultat även att interferens i prepositionsanvändningen oftast förekom på språkön Björneborg. Melin-Köpiläs undersökning fokuserar inte på språköar, utan på svenskspråkiga orter överlag. Att det oftare förekommer fel i prepositionsanvändningen på språköar än det gör på tvåspråkiga orter stöder min hypotes och ger mig en inblick i att språkösvenskan verkligen innehåller interferens i högre grad än svenskan på tvåspråkiga orter.

2.1.4 Prepositionsanvändningen hos elever med två språk

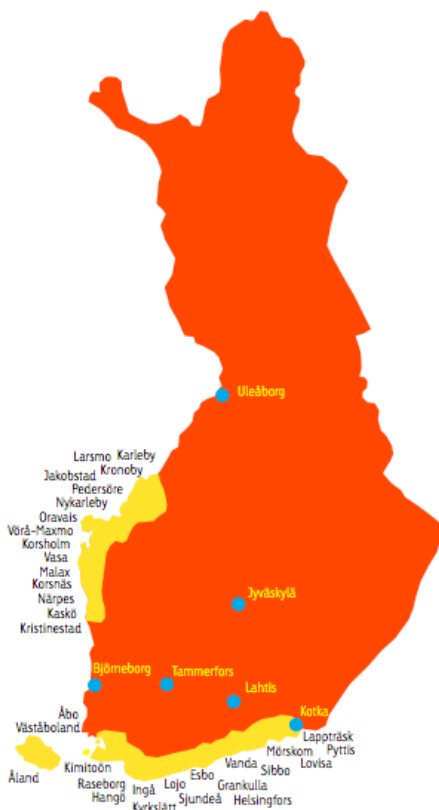
Melin-Köpilä (1996) visade att lokalkasus i finskan vållade problem hos tvåspråkiga individer i deras svenskspråkiga prepositionsbruk och att det sker en tydlig överföring direkt från finskan till svenskan vilket resulterar i interferens. Eeva-Liisa Nyqvist och Peter Lundkvist (2020) har däremot i sin undersökning *Svenska lokala prepositioner hos finska språkbads elever och hos elever i traditionell undervisning* senare fokuserat enbart på användningen av lokala prepositioner både hos elever som deltar i svenskt språkbad samt hos elever som lär sig svenska i traditionell undervisning. Till skillnad från min undersökning är alla elever inlärare av svenska som andraspråk (L2-språk). Resultaten i Nyqvists och Lundkvists (2020) undersökning visar dock att de elever som kommer mera i kontakt med svenskan och i olika situationer, det vill säga språkbads eleverna, behärskar prepositionerna bättre än de elever som enbart kommer i kontakt med språket i undervisningssammanhang. Fastän eleverna i språkbadsundervisning behärskar prepositionerna bättre har ändå båda elevgrupperna svårigheter i att välja en normenlig, det vill säga rätt, preposition.

2.2 Svenska språköar i Finland

I Finland beaktas i huvudsak fyra städer som egentliga språköar: Tammerfors, Björneborg, Uleåborg och Kotka och elever i de svenskspråkiga skolorna, språköskolorna, i dessa städer utgör informanterna för denna undersökning.

En stad kan anses som språkö i Finland då stadens majoritetsspråk är finska, men staden innehar ett litet svenskspråkigt samhälle och erbjuder möjligheten att gå i skola på svenska. Svensk ordboks beskrivning av språköar som *mindre, avgränsade områden där annat eller andra språk talas* ges enbart ur ett språkligt perspektiv, medan Lönnroth (2009: 15) i sin beskrivning även tar ställning till den historiska aspekten: ”en finskspråkig ort med en svenskspråkig minoritet med både historisk kontinuitet och språklig infrastruktur”. Det som även gör att språköar trots sin minoritet av svenskspråkiga invånare inte beaktas som en del av det egentliga Svenskfinland är att de geografiskt heller inte befinner sig inom de så kallade finlandssvenska områdena (Henricson 2013) (se figur 1). Även om alla språköar geografiskt befinner sig utanför det egentliga Svenskfinland ligger dock

Björneborg, Uleåborg och Kotka vid kusten. Tammerfors, som både innehar flest svensktalande invånare och erbjuder flest svenskspråkiga tjänster bland språköarna, ligger i inlandet (se figur 1).

Figur 1. Karta över områden i Finland där svenska talas. De gula områden visar egentliga Svenskfinland medan de med blått utprickade städerna visar de svenska språköarna i Finland. Kartan är ursprungligen publicerad i Svenska Folktingets publikation *Svenskt i Finland* (2010: 29).

Tammerfors, Björneborg, Uleåborg och Kotka är de fyra största språköarna i Finland och alla dessa orter har både en svenskspråkig grundskola och ett svenskspråkigt gymnasium. Orsaken till varför dessa språköar med tiden har blivit de största och allmänt beaktade som svenska språköar i Finland är att de haft tillräckligt många svensktalande invånare som har haft möjligheten att bygga upp ett eget samhälle och senare haft tillräckliga resurser för att upprätthålla detta samhälle (Lönnroth 2009: 13–20).

2.3 Tvåspråkigheten i Finland och på språköarna

När det talas om tvåspråkighet i Finland är det främst finskt-svensk tvåspråkighet som man syftar på, eftersom Finland är ett tvåspråkigt land med två officiella språk – finska och svenska. På grund av sitt tvåspråkiga status delar lagen upp kommunerna i Finland i tre olika språkliga kategorier:

tvåspråkiga kommuner med finska som majoritetsspråk, tvåspråkiga kommuner med svenska som majoritetsspråk och enspråkigt finska kommuner. Enligt lagen som trätt i kraft år 2013 visar fördelningen att de flesta tvåspråkiga kommuner har finska som majoritetsspråk med undantag av landskapet Österbotten där de flesta tvåspråkiga kommuner har svenska som majoritetsspråk (se tabell 1). Finland innehar 18 landskap av vilka fem innehar kommuner som enligt lagen kategoriseras som tvåspråkiga. (Finlex 2016.)

Tabell 1 Språksituationen i de olika landskapen i Finland (enligt uppgifterna i Finlex 2016)

Landskap (kommuner)	Tvåspråkig kommun (finska)	Tvåspråkig kommun (svenska)	Enspråkig (finska)
Nyland (26)	13	2	11
Egentliga Finland (27)	1	2	24
Kymmenedalen (7)	1	-	6
Österbotten (14)	2	11	1
Mellersta Österbotten (8)	1	-	7
Övriga landskap	-	-	Alla

Av språköarna är det endast Kotka som ligger i ett av landskapen som har en tvåspråkig kommun, nämligen Kymmenedalen. Dock är det inte Kotka som är den ena tvåspråkiga kommunen, utan Kotka, såsom alla andra språköar, är enligt lagen en enspråkigt finsk kommun. De övriga språköarna ligger i landskapen Birkaland (Tammerfors), Satakunta (Björneborg) och Norra Österbotten (Uleåborg).

I denna avhandling betraktar jag tvåspråkighet som finskt-svensk tvåspråkighet, trots att det finns invånare i Finland som kan vara tvåspråkiga också med andra språkkombinationer. Mina informanter är tvåspråkiga med registrerat modersmål svenska, så när jag hänvisar till tvåspråkighet i avhandlingen är det just den språkläggning jag syftar på. Mina informanter, såsom andra tvåspråkiga på språköar, är från en mycket liten minoritet, liksom figuren ovanför visar, eftersom språköarna anses som enspråkigt finskspråkiga kommuner.

Trots att Finland är ett tvåspråkigt land kan man enligt lagen inte registreras som tvåspråkig, utan varje barn som föds ska föräldrarna registrera som antingen finsk- eller svenskspråkig. Enligt statistikcentralen var det den 31 december 2020 86,9% av befolkningen, det vill säga 4 811 067 personer, som hade finska som modersmål. Endast 5,2% av befolkningen, 287 871 personer, hade däremot svenska som modersmål.

3 Teori

Finlandssvenskarna, det vill säga de svensktalande i Finland, utgör en minoritet av hela landets befolkning. De som har svenska som sitt modersmål och bor på orter där svenska inte är ett majoritetsspråk klarar sig helt enkelt inte med sitt modersmål, utan är tvungna att vara tvåspråkiga. (Allardt 1997: 13.) I detta kapitel kommer jag att förklara vad det innebär att vara tvåspråkig i Finland. Jag kommer också att redogöra för vad finlandismer är och i vilken grad de accepteras i svenskan i Finland, eftersom prepositioner som används fel i finlandssvenskan ofta kan kategoriseras som finlandismer. I den senare delen av kapitlet kommer jag att presentera vad prepositioner i svenskan är, hur de används och vilken deras funktion är. Prepositionerna i svenskan kommer sedan att jämföras med finskans kasusformer.

I motsats till finlandismer och finlandssvenska kommer avsnitt 3.4 att handla om svenskans standardvarietet. Standardvarietetet eller det normenliga språket kommer jag att presentera med fokus på prepositionerna och vad som anses vara korrekt i svenskan enligt Svenska Akademiens grammatik.

Eftersom jag i denna avhandling behandlar mina informanter som inlärare av svenska på grund av deras unika ställning som tvåspråkiga på språköar behandlar jag i detta kapitel även termer som grundar sig i forskning om andraspråksinlärning. Hela min forskning grundar sig på överföring av ett språk till ett annat, det vill säga transfer, och i avsnitt 3.4 behandlar jag därför det centrala begreppet interferens, som betraktas som negativ transfer (Abrahamsson 2009: 236).

3.1 Modersmål och tvåspråkighet hos barn och unga

En individs modersmål är något som formellt bestäms och registreras av föräldrarna redan då individen är ett spädbarn. Egentligen ombes ett barns förälder att redan efter barnets födsel offentligt registrera vilket modersmålet är, vilket språk som barnet talar i hemmet och vilket språk barnet ska gå sin skola på (Sundman 1999: 10). Definitionen av en individs modersmål vid spädbarnsstadiet är byråkratiskt entydig, modersmålet utgörs av hem- och skolspråk. Fastän barnet kan ha två hemspråk bör bara ett av språken registreras som modersmål i och med att man i Finland inte kan registreras som tvåspråkig (Myndigheten för digitalisering och befolkningsdata [DVV]). Ofta väljer föräldrar att registrera skolspråket som barnets modersmål, eftersom det i ett senare skede underlättar tillgången

till småbarnspedagogik och skolundervisning på det valda språket. Detta betyder att det egentligen är skolspråket som offentligt utgör en individs modersmål. Fastän modersmålet formellt är det *språk* som anses vara individens eget språk, är modersmålsfrågan även starkt förknippad med den kulturella identiteten (Skutnabb-Kangas 1981: 23).

Som utgångspunkter för att beskriva en individs modersmål presenterar jag den kategorisering som Tove-Skutnabb Kangas (1981: 21–23) använder. Kategoriseringen visar att det inte är entydigt vilket en individs modersmål är. I stället är man tvungen att ta i beaktande flera aspekter av språkanvändningen för att egentligen kunna säga vilket språk som utgör en individs modersmål. Kategorierna är *populära kriterier, ursprung, kompetens, funktion och attityder*. De kategorier som speciellt intresserar mig med tanke på min undersökning är *ursprung, kompetens och funktion*, eftersom kartläggningen av mina informanternas språkliga bakgrund inte är så grundlig att jag skulle kunna beskriva deras tvåspråkighet enligt Skutnabb-Kangas första och sista kategori.

Populära kriterier definierar Skutnabb-Kangas (1981: 21) att vara ”det språk som man tänker på”, ”det språk som man drömmer på” och ”det språk som man räknar på”. Alla dessa handlingar är sådana som man gör på sitt förstaspråk, men Skutnabb-Kangas kritiserar detta som en tydlig markör för vilket en persons modersmål är, eftersom man med tiden kan lära sig att göra alla de ovannämnda sakerna också på ett nytt språk. Min undersökning är inte så djupgående att jag skulle kunna ta reda på vilket språk mina informanter tänker, drömmer eller räknar på och därför ger jag en mer djupgående förklaring till de resterande kategorierna.

Kategorin *ursprung* har att göra med hur språket ursprungligen når ett barn och varifrån det kommer. En individs språk kan klassas som hens modersmål på basis av att det är det språk hen lärt sig först. Enligt ett äldre tankesätt är modern den som talar med ett barn mest i början av dess livstid, därmed överförs språket först från mor till barn. Utgående ifrån detta system har även begreppet modersmål fått sitt namn. (Skutnabb-Kangas 1981: 22.) I jämförelse med *ursprung* har kategorin *kompetens* inte ett samband med språkets överföring från en generation till en annan. En individs modersmål behöver inte vara det språk hen lärt sig först, det kan nämligen vara det språk hen kan bäst. (Skutnabb-Kangas 1981: 22–23.) Kategorin *kompetens* är speciellt intressant då man granskar modersmålet hos en tvåspråkig person. I min undersökning bad jag, i samband med kartläggningen av språköscolelevernas språkbakgrund, eleverna att svara på följande fråga: *Vilket språk kan du bäst?* med svarsalternativen *svenska, finska, jag kan båda lika väl* och *annat*. Det kan visa sig att flera av eleverna tycker sig behärska finska bättre än svenska. Enligt Skutnabb-Kangas (1981: 23) kan man

dock inte entydigt säga att en persons modersmål är det hen behärskar bäst, utan andra utredningar krävs utöver kompetensfrågan.

Med tanke på språköar är kategorin *funktion* i Skutnabb-Kangas kategorisering relevant i och med att man enligt den kategoriseringen skulle visa att en persons modersmål är det språk hen använder mest (Skutnabb-Kangas 1981: 23). På språköar är det inte ovanligt att elever oftare använder finska än svenska i sin vardag, speciellt om svenskan enbart utgör deras skolspråk. Till skillnad från de ovannämnda kategorierna är kategorin *attityder* starkt socialpsykologisk. Kategorin har att göra med vilket språk och vilken kultur man identifierar sig med. Kategoriseringen omfattar även kulturbundna aspekter samt om en individ känner samhörighet med en viss språkgrupp samt dess kulturella drag. (Skutnabb-Kangas 1981: 23.) Här är det igen viktigt att granska kategorin ur språköperspektivet. På språköar är inte samhörigheten lika närvarande utanför skolkontexten som den möjligtvis är på tvåspråkiga orter där det erbjuds tjänster och ordnas evenemang i hög grad även på svenska. På språköar är det ofta enbart upp till skolan och familjen att fostra ett barn till en finlandssvensk kultur.

Ur språköperspektivet är det viktigt att behandla tvåspråkighet med fokus på simultan inläring av två språk i vardaglig omgivning. Skutnabb-Kangas beskriver den varianten av tvåspråkighet som *naturlig tvåspråkighet* (1981). Det som uteblir när ett barn växer upp med två språk och därmed lär sig språken simultant är undervisning i någotdera av språken med syfte att lära sig ett nytt språk. Då en individ lär sig ett nytt språk genom undervisning kallas det hens andraspråk (L2).

Det förekommer flera olika varianter av tvåspråkighet. Något som redan länge har påpekats och diskuterats är ifall en individ kan vara fullständigt tvåspråkig, eller om det ändå alltid förekommer brister i någotdera av språken. När man granskar kompetensnivån i en tvåspråkig individs språk, gör man skillnad mellan grader av tvåspråkighet (Sundman 1999: 48). En individ anses vara fullständigt tvåspråkig då hen har fullständig kompetens i båda sina språk (Skutnabb-Kangas 1981: 263). Däremot kan en individ nå lika hög nivå av kunskap i båda sina språk, men ändå inte vara fullständigt tvåspråkig. Då har hen inte fullständig kompetens i båda språken. I detta fall kan tvåspråkigheten anses vara balanserad (Skutnabb-Kangas 1981: 263; Sundman 1999: 48–49). Utöver dessa två definitioner av tvåspråkighet är dubbel halvspråkighet något som kan anses förekomma hos tvåspråkiga barn. Dubbel halvspråkighet innebär att en individ har kunskaper i två språk, men att ingetdera är fullständigt och individen egentligen inte kan definiera vilket språk hen behärskar bättre. Skutnabb-Kangas (1981: 258–259) definierar att dubbel halvspråkighet ofta har förknippats med frustration gällande språkbruket. En individ som själv anser sig vara dubbelt halvspråkig känner sig

frustrerad på grund av att språken helt enkelt smälter in i varandra, det vill säga det förekommer interferens, och resulterar i att det förekommer brister i båda.

3.2 Modersmål och tvåspråkighet på språköar

Definitionen av vad modersmål är och vilket språk som är en individs modersmål är, som ovan presenterats, inte entydigt utan påverkas av flera faktorer. Det som gör definitionen av modersmålet hos ett språköbarn ännu mer invecklat är att det språk som är registrerat som barnets modersmål inte nödvändigtvis fyller något av de kriterier som Skutnabb-Kangas (1981) kategorisering föreslår. På språköar kan ett barns registrerade modersmål vara svenska även om det enda tillfället barnet kommer i kontakt med svenskan är i skolan.

Elever vars språkbakgrund bygger på ett finskspråkigt hem och svenska som skolspråk, har nödvändigtvis inte svenska som sitt registrerade modersmål. Däremot menar jag svenska då jag i denna undersökning talar om modersmålet i och med att undervisningen i modersmål och litteratur i informanternas fall sker på svenska. Enligt Skutnabb-Kangas (1981: 21–23) är dock modersmålsfrågan, som tidigare redan beskrivits (se avsnitt 3.1), mångfasetterad och det går inte att dra slutsatsen att en individs modersmål i verkligheten är det språk som har registrerats som dess modersmål.

Barn på språköar lever dock ofta i familjer med två hemspråk. Vare sig det är den ena föräldern som talar svenska och den andra finska, eller båda föräldrarna som talar finska och barnet som talar svenska, fungerar barnets omgivning onekligen på två språk. Orsaken till tvåspråkiga hem där föräldrarna har olika modersmål är att föräldrarna har bestämt sig för att använda sitt eget modersmål med sina barn. Dyliga parförhållanden kallas tvåspråkiga äktenskap eller blandäktenskap. (Sundman, 1999: 12–14.) Blandäktenskap är vanliga på språköar på grund av att procenten svenskspråkiga är så låg att det är vanligt att någon med svenska som modersmål ingår äktenskap eller partnerskap med någon som inte har svenska som sitt modersmål. Dock är blandäktenskap vanliga i hela Finland på grund av att de svenskspråkiga i Finland i genomsnitt utgör en minoritet av hela befolkningen. I Finland är det vanligast att det i ett blandäktenskap ingår en finstalande och en svensktalande person. (Allardt 1997: 13–14.)

Det förekommer även att barn i språköskolor är tvåspråkiga, men har bara finska som hemspråk (Kingelin-Orrenmaa 2019: 91). Då utgör finska deras hemspråk och svenska deras skolspråk. Detta kan vara problematiskt i min undersökning med tanke på att utgångspunkten är att alla mina informanter har svenska som modersmål. Elever som har finska som hemspråk kan ha lärt sig svenska först i samband med språkbad, på barndaghem, eller så sent som i skolan. Därför vore det viktigt att argumentera ifall svenska för dessa elever är ett inlärt språk, alltså ett L2-språk, eller om eleverna faktiskt kan räknas som egentligt tvåspråkiga. I min undersökning behandlar jag alla informanter som tvåspråkiga med modersmålet svenska, eftersom deras skolspråk är svenska och därmed sker också undervisningen i modersmålet på svenska och dessutom är informanternas registrerade modersmål också svenska.

Då en individ i ung ålder lär sig sitt modersmål sker det automatiskt, utan någon undervisning. Inläringen sker via kontinuerlig kontakt med modersmålet i olika situationer. Ifall en individ når kompetens på nativnivå i sitt modersmål har också starkt att göra med omgivningens språk. Med nativnivå menas en nivå som bara en person som talat ett språk från tidigaste barndomen kan nå. Då individen kommer i kontakt med sitt modersmål i alla tillfällen i sin vardag, når hen mer sannolikt ett korrektare språk än en individ som kommer i kontakt med sitt modersmål bara i vissa sammanhang. (Sundman 2014: 116–117.) På språköar, där omgivningens språk är ett annat än språköskolelevernas modersmål, är det sannolikt att eleverna inte kan nå en fullständig kompetens i sitt modersmål på grund av att den implicita inläringen inte har skett på bara ett språk. Speciellt de elever som har finska som hemspråk har inte varit i kontakt med svenskspråkiga språkkonstruktioner och modeller tillräckligt intensivt, för att den implicita inläringen fullständigt skulle ha kunnat ske på svenska.

3.3 Finlandssvenska

När finlandssvenskan som språkvarietet beskrivs är det viktigt att göra skillnad mellan talat och skrivet språk. Det språk som talas kan vara allt från högsvenska till dialekt, men däremot finns det inga stora skillnader i skriftspråket när man jämför högsvenska och finlandssvenska. (Institutet för de inhemska språken u.å.)

Finlandssvenska är den språkvariant som jag utgår ifrån att informanterna för denna undersökning använder. I och med att alla informanterna är tvåspråkiga, det vill säga har kunskaper och kan kommunicera på både finska och svenska, och är bosatta på en språkö är sannolikheten att deras språk

är finlandssvenska väldigt hög. Finlandssvenska kan dock inte förklaras som all svenska som talas i Finland. Det talas olika varianter av svenska i Finland av vilka en stor del är dialekt. Finlandssvenska som term kan användas då man talar om en variant av det svenska språket som finns mellan dialekt och rikssvenska (af Hällström-Reijonen 2012), eller högsvenska som det också kan kallas. Dialekter förekommer oftast på sådana orter där svenskan är väldigt stark och när vi talar om svenska dialekter i Finland skulle sådana orter ligga i det egentliga Svenskfinland. Det begrepp som används när man talar om all svenska som talas i Finland, även dialekterna, är däremot svenskan i Finland. I språkösvenskans fall är svenskan som talas där inte någon viss dialekt, utan den ligger på grund av sin minoritetsstatus närmast den rena finlandssvenskan.

Finlandssvenskan följer ett så kallat öppet system. Det öppna systemet innebär att eftersom språket inte är ett egentligt officiellt språk kan det berikas med lån. I finlandssvenskans fall gäller det lån från finskan. Vissa lån är allmänt så pass förekommande i språket att de accepteras bland finlandssvenskar, trots att ord- eller konstruktionslånen inte är enhetliga med högsvenskan. Andra lån kan däremot vara rena fel, som borde undvikas även i finlandssvenskan. (Reuter 2014: 15–17.)

3.4 Interferens

Interferens, som också kan kallas negativ transfer (Abrahamsson 2009: 236), är ett resultat av överförande av avvikande språkliga mönster från en individs modersmål till ett inlärarespråk. Ett inlärarespråk är ett så kallat L2-språk, alltså ett språk som en individ lärt sig utöver sitt eget modersmål (Cook 2016: 13). Överföring av språkliga mönster från ett språk till ett annat resulterar inte alltid i fel, men när det gör det handlar det om att modersmålet hos en individ har avvikande konstruktioner som inte existerar i målspråket, det vill säga inlärarespråket.

Språkinlärare överför inte enbart grammatiska konstruktioner från sitt modersmål till ett inlärarespråk. Överföring av olika språkliga modeller och konstruktioner förekommer på alla delområden inom språket (Abrahamsson 2009: 235–236). I denna avhandling ligger fokus dock på interferens när det gäller ett mycket specifikt delområde inom grammatiken. Överföring av kasusändelser i finskan till motsvarande prepositioner i svenskan med tyngdpunkten på interferens har, som jag i bakgrundsdelen konstaterade, inte forskats i alltför mycket. Detta avsnitt ger alltså en mycket generell översikt över vad interferens som fenomen är i stället för att gå in på just överföring av kasus till prepositioner.

Hur en språkinlärares modersmål påverkar L2 finns det en bred utsträckning av varierande forskningsresultat om. Beroende på vilken tidsperiod forskningarna är utförda i, kan resultaten antingen visa att modersmålet stöder inläringen av ett annat språk eller att modersmålet fungerar som något som rubbar inläringen på grund av just negativ transfer (Abrahamsson 2009: 235–236). Interferens från finska till svenska är verklighet för de flesta finlandssvenskarna. Och på grund av interferens språken emellan som skett under en mycket lång tidsperiod har även vissa standardavvikande ord, så kallade finlandismer, och mönster godkänts i finlandssvenskan. En del finlandismer är till och med så allmänt accepterade att de har publicerats och finns att slå upp i Svenska Akademiens ordlistor. I följande avsnitt går jag noggrannare in på finlandismer och fördelningen mellan godkända och icke-godkända sådana.

3.5 Finlandismer

I Finland behövs vissa ord på svenska för att hänvisa till företeelser i det finska samhället. Sådana ord, som inte existerar i Sverige, kallar vi finlandismer. Charlotta af Hällström-Reijonen och Mikael Reuter definierar i sin bok *Finlandssvensk ordbok* (2008: 6) finlandismer som ”ett ord eller uttryck som bara eller huvudsakligen används i svenskan i Finland eller som i Finland används i en annan betydelse än i Sverige.” Detta är dock en finlandssvensk synvinkel på vad en finlandism är. När man jämför af Hällström-Reijonens och Reuters definition av finlandismer med definitionen ”finlandssvenskt språkdrag i rikssvenskan” som är given av Svenska Akademien (SO 2009), kan man konstatera att definitionerna inte är helt synonyma med varandra. Det finns också finlandismer som finlandssvenskan helt enkelt inte klarar sig utan, eftersom rikssvenskan inte har ett motsvarande ord för en viss företeelse. Däremot existerar även en hel del finlandismer som inte anses språkligt korrekta, utan som ofta är direkta översättningar av finska motsvarigheter.

De vanligaste och mest igenkännbara finlandismerna handlar om ord och fraser i svenskan i Finland, men finlandismer förekommer också i samband med till exempel meningsbyggnad och böjning av ord. Speciellt när det gäller formläran och meningsbyggnaden, förekommer finlandismerna för det mesta som en följd av interferens från finskan (Reuter 2014: 15). Fastän finlandismer bara existerar i svenskan i Finland har en del finlandismer tagits med i Svenska Akademiens ordlista (SAOL) som sammanställs och uppdateras i Sverige. Finlandismerna förkortas i SAOL med *finl.* och den fjortonde upplagan av SAOL (2015) innehöll ca 270 finlandismer. Varför finlandismerna finns med i SAOL finns det flera synvinklar på, men Charlotta af Hällström-Reijonen (2015) lyfter i sin artikel fram att finlandismerna i SAOL har två huvudsakliga syften – att visa att finlandssvenskan är en existerande

och ”viktig varietet av svenskan” och att hjälpa sverigesvenskar att förstå finlandismer de träffar på i finlandssvensk text.

Finlandismer som godkänns i formella kontexter är för det mesta ord som inte existerar i Sverige på grund av till exempel annat statskick eller beslutsfattande organ. Lagtexter är ett bra exempel på sådana texter där vi ibland behöver finlandismer i Finland. Lagtexter i Finland skrivs först på finska och översätts sedan till svenska och ibland existerar inget standardsvenskt ord som exakt motsvarar det finska ordet och därför är det nödvändigt att använda en finlandism istället. Ord som egentligen är finlandismer, men som används i till exempel lagtexter, kallas *obligatoriska finlandismer*. (af Hällström-Reijonen 2012.)

3.5.1 Godkända och icke-godkända finlandismer

I svenskan i Sverige är egentligen inga finlandismer godkända, eftersom de inte existerar i språket där. I Finland är det däremot vissa ord- och uttrycksfinlandismer som accepteras i främst talspråk. De så kallade *obligatoriska finlandismerna*, dock, är de enda som är gångbara i skriftspråket. Mikael Reuter (1994: 9–19) delar in finlandismerna i fyra olika kategorier enligt hur accepterade och användbara de är i finlandssvenskan:

1. officiella ord och uttryck
2. relativt etablerade finlandismer
3. mindre accepterade finlandismer
4. vardagliga uttryck och slang

Med tanke på min undersökning är kategoriseringen dock problematisk, eftersom den egentligen inte tar i beaktande sådana konstruktioner i språket som anses vara finlandismer, utan främst enskilda ord i finlandssvenskarnas vokabulär. Enligt hur utbrett prepositionsuttryck som finlandismer behandlas i litteratur om finlandssvenska (bl. a. av Bergroth 1992: 141–157; af Hällström-Reijonen & Reuter: 2008; Reuter 1996 & 2014), gör jag därför en egen lista över vilka prepositionsfraser som anses mer acceptabla än andra i finlandssvenskt språkbruk. Dessa fraser nämns i alla de ovannämnda forskarnas verk och deras utbredda användning och därmed klassificering som godkänd finlandism i talspråk tas även upp i verken.

- *i misstag* (jfr. av misstag)
- *i gången* (jfr. åt gången)
- *från* (jfr. ur)
- *på* klassen *i* högstadiet (jfr. *i* klassen *på* högstadiet)

Dessa konstruktioner är sådana som även kommer att förekomma i enkäten som informanterna fyller i (se avsnitt 4.1 om materialet), för att se om de förekommer i svenskan hos elever på språköar.

3.5.2 Prepositionsuttryck som finlandismer

Med tanke på denna avhandling är det viktigt att fokusera på finlandismer i vilka det ingår prepositioner. Som det tidigare nämnts kan det vara svårt att välja rätt preposition på grund av att det inte finns några tydliga regler för prepositionsbruket. Det finns ändå vissa prepositionskonstruktioner som faller inom kategorin för finlandismer. Några av de mest förekommande konstruktionerna är till exempel *i misstag* som egentligen borde vara *av misstag* eller *i gången* som egentligen är *åt gången* (se exempel 3 [eget exempel]). (Reuter 2014: 107, 117.)

Exempel 3 Finlandism: Jag äter ett russin *i* gången.
Standardiserad och normenlig svenska: Jag äter ett russin *åt* gången.

I svenskan finns det bara ett fåtal prepositioner som egentligen uttrycker plats eller position, i dessa fall är det lättare att välja rätt preposition. Om man exempelvis vill säga var ett föremål ligger, säger man *på*, *under* eller *bredvid* *bordet* och om ett föremål finns inuti ett annat föremål väljer man prepositionen *i*, *i asken*. (Reuter: 2014: 107) När man tar prepositionens funktion i beaktande och jämför funktionen med exempel 3 visar det sig att valet av en felaktig preposition inte helt och hållet gör en fras oförståelig på standardsvenska. I exemplet ovan är frasen *i gången* felaktig om man vill att betydelsen ska motsvara finskans ”kerrallaan”. Om man däremot granskar prepositionen som plats- eller positionsuttryckande är frasen korrekt, men betydelsen en annan än den man skulle förvänta sig. Ifall prepositionen *i* i frasen *i gången* betraktas som platsuttryckande, skulle meningen uttrycka att personen befann sig *i* en gång medan hen *åt* ett russin. I detta fall skulle den finska meningen lyda *Minä syön rusinan käytävässä*.

3.6 Definition av prepositioner

I detta avsnitt beskriver jag hur prepositioner används i en standardiserad variant av det svenska språket. Beskrivningen styr felanalysen av mitt material, eftersom rikssvenskan utgör grunden för valet av rätt preposition. Jag fokuserar i första hand på rumsprepositioner, eftersom de utgör största delen av de testade prepositionerna i enkäten. Beskrivningen har sin grund i hur Svenska Akademiens grammatik (SAG2) beskriver ett normenligt språk, men vissa jämförelser mellan standardsvenskan och den så kallade finlandssvenskan ges också för att belysa eventuella problem i prepositionsanvändningen.

Som jag redan konstaterat finns det inte några regler som styr valet av en preposition och det gör att prepositioner i svenskan är en relativt invecklad ordklass (Bolander 2012: 136; Reuter 2014: 107). Det är i första hand kontexten som avgör vilken preposition som ska användas. I Svenska Akademiens grammatik, volym 2, som behandlar ord i svenskan (härefter SAG2), har man dock utförligt redogjort för betydelsen av olika prepositioner. Dessa betydelser kan i viss mån styra valet av preposition i enskilda fall, men kunskapen om betydelserna når mycket få språkanvändare. I skolorna behandlas prepositioner mycket ytligt. Det som undervisningen i prepositioner i modersmålet svenska, utgående ifrån läromedel och läroplanen, bygger på är att lära ut vissa valda konstruktioner som eleverna sedan lär sig utantill och förhoppningsvis kan integrera i sitt eget språk (bl.a. Backa, Holmström, Åberg & Åhman 2020: 139; Frankenhaeuser & Harcke 2011: 62–65; Ivarsson 2005: 83–84; Anderssen-Wilhelms, Ehnström & Slotte 1992: 273–274).

Prepositionerna är en ordklass där alla ord är oböjliga och deras primära uppgift är att ange vilken relation två referenter sinsemellan har. I Svenska Akademiens grammatik delas prepositionernas semantiska relationer in i sju olika kategorier: *rums-*, *tids-*, *instrumentala*, *kausala*, *ha-* och *vara-* relationer samt *relationer mellan aktanter med samma roll*. Prepositionen i sig, skild från kontexten, är dock ett relativt vagt ord. Den har ingen egentlig betydelse, utan behöver en kontext för att kunna ha en viss betydelse. (SAG2: 684–685.)

Härunder följer några exempel som jag har konstruerat för att belysa prepositionsanvändningen enligt den ovannämnda kategoriseringen:

Exempel 4 [egna exempel]

- a) rumsrelationer: kudden *på* stolen
- b) tidsrelationer: lugnet *före* stormen
- c) instrumentala relationer: färden *med* fartyget
- d) kausala relationer (bl.a. orsak, ändamål, konsekvens): pengar *för* affärsbesöket
- e) ha-relationer: pojken *med* kepsen
- f) vara-relationer: en ängel *till* mamma
- g) relationer mellan aktanter med samma roll: bastubyggnaden *mot* havet (mellan två föremål)
presidenten *med* hustru (mellan två personer)

I och med att jag i enkäten har använt mig av rumsprepositioner i första hand kommer jag i detta avsnitt att i huvudsak behandla prepositioner med rumsbetydelse. De så kallade rumsprepositionerna anger ett förhållande mellan olika referenter i ett rum. Vidare kategoriseras rumsprepositionerna i tre grupper enligt vilken relation referenterna har sinsemellan: *befintlighet, riktning och väg*. (SAG2: 686–698.)

Befintlighet kategoriseras enligt Svenska Akademien i ytterligare tre delkategorier: *inre eller yttre befintlighet, belastning och orientering* (SAG2: 687). Vid inre befintlighet brukar ofta prepositionen *i* användas. Prepositionen uttrycker att den ena referenten befinner sig inuti den andra referenten, t.ex. bollen *i* korgen. Vid yttre befintlighet väljer man en preposition som visar att den ena referenten befinner sig utanför den andra referenten, t.ex. stolen *vid* bordet. När prepositionen uttrycker belastning är det frågan om att den ena referenten belastar den andra när de ligger i närhet eller rör vid varandra, t.ex. kudden *på* stolen. Slutligen, ifall en preposition uttrycker orientering visar den hur den ena referenten är orienterad, dvs. var den ligger i förhållande till den andra referenten, t.ex. bilen stod parkerad *framför* mig. (SAG2: 687–695.) En fras måste alltså innehålla två referenter för att en preposition ska kunna väljas och användas till rätt ändamål. Visst kan man i vissa fraser välja flera olika prepositioner och fortfarande nå en felfri konstruktion, men då ändras betydelsen i och med att referenternas förhållande sinsemellan förändras (se exempel 5 [egna exempel]).

Exempel 5

- a) bollen (referent 1) ligger *i* korgen (referent 2): inre befintlighet, bollen omringas av korgen
- b) bollen (R1) ligger *vid* korgen (R2): yttre befintlighet/orientering, bollen ligger utanför korgen
- c) bollen (R1) ligger *på* korgen (R2): belastning, bollen belastar korgen

En preposition som uttrycker riktning visar att den ena referenten antingen närmar sig eller rör sig ifrån den andra referenten. Det som i fallet med riktningsprepositioner är viktigt att beakta är att

riktningen ofta slutar i ett mål. Prepositionen *till* anger riktning och i frasen *Jag flyttade glaset till det andra bordet* fungerar *till* som riktningspreposition. Prepositionen visar att det är glaset som är i rörelse, det flyttas från ett bord till ett annat. Målet för glaset är i detta fall yttre befintlighet i och med att glaset i sitt mål belastar bordet. (SAG2: 699–700.)

I skillnad till riktning anger prepositionen väg då den ena referenten följer den andra referentens väg. För att ange väg kan exempelvis prepositionen *längs* användas. I frasen *Jag gick längs ån* utgör *Jag* den första referenten (R1) och *ån* den andra referenten (R2). R1 följer alltså en väg som R2 utgör och detta påvisas genom användningen av prepositionen *längs*. (SAG2: 704–706.)

3.7 Kasus i finska och sambandet mellan prepositioner och kasus

I finskan använder man inte prepositioner på samma sätt som i svenskan. Däremot använder finskan sig av ändelser, eller suffix, som anger kasus (Källström 2012: 85 & 89). Finskan använder sammanlagt 14 olika kasus: nominativ, genitiv, essiv, partitiv, translativ, inessiv, elativ, adessiv, ablativ, allativ, abessiv, instruktiv, komitativ och ackusativ. I denna avhandling är jag dock inte intresserad av alla finskans kasus, utan främst av dem som anger befintlighet. Härnäst presenterar jag de kasusen som förekommer i de finska meningarna i enkätens lucktest.

Kasusändelsen för inessiv är *-ssa* eller *-ssä* (Penttilä & Penttilä 2002: 190) och anger därmed inre befintlighet, det vill säga att en referent omsluter en annan referent (SAG2: 687). I svenskan motsvaras denna kasusändelse oftast av prepositionen *i* (Källström 2012: 85). (se exempel 6 [egna exempel])

Exempel 6

Pallo on laatikossa.
Bollen är i lådan.

Ändelsen för kasuset adessiv är *-lla* eller *-llä* (Penttilä & Penttilä 2002: 193) och anger därmed yttre befintlighet, det vill säga att en referent befinner sig utanför, men i nära kontakt med, en annan. Detta kasus motsvaras oftast i svenskan av prepositionen *på*. (se exempel 7 [egna exempel])

Exempel 7

Kirja on pöydällä.
Boken är på bordet.

Ändelsen för kasuset allativ är *-lle* (Penttilä & Penttilä 2002: 194) och visar rörelse mellan två referenter. Detta kasus motsvaras inte direkt av någon viss preposition i svenskan, utan flera prepositioner kan ange samma betydelse som ändelsen *-lle* i finska. (se exempel 8 [egna exempel])

Exempel 8

- a) *Annoin kukan hänelle.*
*Jag gav blomman **till** hen.*
- b) *Laskin laukun tuolille.*
*Jag lade väskan **på** stolen.*

4 Material och metod

I detta kapitel presenterar jag utförligt mitt material och den valda analysmetoden. Jag kommer först, i avsnitt 4.1, att motivera valet av informanter samt gå igenom hur materialet samlas in. I avsnitt 4.2 presenterar jag min primära analysmetod, felanalys. Det sista avsnittet, 4.3, utgör analysen av det insamlade materialet.

4.1 Material och val av informanter

Materialet till min undersökning samlades in i form av en elektronisk enkät (se bilaga 1) ifylld av svensk-finskt tvåspråkiga elever i svenskspråkiga grundskolor på språköar. Eleverna som deltog i undersökningen har redan tillräcklig kunskap i grammatik för att kunna veta vad en preposition är och hur den används. Eleverna känner till grunderna för skriftspråket och kan använda ett normenligt språk, till detta hör också kännedom om ordklasser och korrekt grammatik (Utbildningsstyrelsen 2014: 287–295). Eleverna har fyllt i enkäten spontant och utan handledning. Eftersom språköarna i Finland bara innehåller en svenskspråkig skola var, kommer jag att skydda informanternas anonymitet genom att inte avslöja vilka årskurser eleverna går i eller hur gamla de är.

I anvisningarna för ifyllandet av enkäten nämnde jag att enkäten ska fyllas i skilt från annat skolarbete - att den alltså inte ska integreras i undervisningen eller användas som till exempel repetitionsuppgift i samband med undervisning i ordklasser. I anvisningarna ingick även att eleverna ska fylla i enkäten utifrån sin egen kunskap, på ett sätt som är naturligt för dem för att jag ska få åtkomst till deras autentiska språkbruk.

Den största delen av enkäten utgörs av ett lucktest. I lucktestet ombes eleven att fylla i en passande preposition i luckan i den givna meningen. Luckan utgörs i enkäten av tre streck. Inga svarsalternativ ges, utan eleven får själv skriva ut sitt svar på en tom linje. Jag har valt att i första hand testa de så kallade rumsprepositionerna, som anger förhållandet mellan olika referenter i ett rum. Rumsprepositionerna är i svenskan de prepositioner man oftast använder och därför förekommer de mest frekvent i svenskan (SAG2: 686). Enkäten innehåller både meningar där kontexten styr valet av preposition, så kallade prepositionsuttryck med en preposition och en nominalfras (exempelvis *på stolen*), samt meningar där det bildas en fast prepositionsfras (exempelvis *av misstag*). Jag har också haft som syfte att välja med prepositionsuttryck som förekommer som finlandismer i

finlandssvenskan. Efter att informanterna lagt till en passande preposition ska de även böja ett givet substantiv i rätt kasus enligt kontexten på finska. Substantivets position anges i enkäten med en likadan lucka som prepositionspositionen, men i slutet av meningen finns substantivet givet i infinitivform.

Utöver lucktestet skriver eleverna en kort text enligt det givna temat *Min hobby eller fritidssyssla*. Eleverna har som uppgift att skriva en sammanhängande text, ungefär sju till tio meningar lång, i vilken de berättar vad de gör på sin fritid. Orsaken till varför jag väljer att ha med en friskrivningsuppgift är att prepositionsanvändningen kan vara annorlunda när eleven inte har kontexten given (Henricson 2013: 2011–214). I friskrivningsuppgiften använder eleven förhoppningsvis sitt genuina språk då det enda som styr skrivandet är temat. Hobbytemat valde jag med tanke på att det skall vara något som eleven själv är intresserad av. Eleven ska kunna producera texten utgående från sina egna erfarenheter och temat ska inte vara något de behöver leta fram information om.

Enkäten testades på en grupp elever i en av språköskolorna. Dessa elever valdes ut som testelever på grund av att jag undervisar dem och det gör att det var lätt att testa enkäten med dem. Dessutom hade jag möjlighet att vara närvarande vid testtillfället för att kunna anteckna eventuella problem. Eleverna i gruppen var också tillräckligt många för att visa hur svarshelheten av de egentliga enkäterna skulle se ut. Svaren på testenkäten analyserades inte och bidrog inte till resultatet av själva undersökningen. Testenkäten användes endast för att belysa brister i innehållet och möjliga otydliga uppgiftsanvisningar. Den användes även för att få en uppfattning om hur länge det tar för eleverna att fylla i hela enkäten. Denna information var viktig att tilldela lärarna i samband med de egentliga enkäterna, för att lärarna skulle ha möjlighet planera in materialinsamlingen i sin undervisning.

Jag hade fyra identiska enkäter som var numrerade från ett till fyra. Enkäterna skickade jag ut till språköskolorna i Björneborg, Kotka, Tammerfors och Uleåborg, men det var bara tre av skolorna, Björneborg, Kotka och Tammerfors, som svarade. Varje svarsgrupp hade en egen siffra för att jag vid analystillfället skulle veta vilken skola eleverna som fyllt i enkäten går i. Den informationen kunde ge mig ett tillfälle att möjligen belysa resultaten ur en geografisk synvinkel ifall man kan identifiera skillnader och dessa kan förknippas med språköns geografiska belägenhet. Svaren skolorna emellan kommer dock inte att jämföras, utan de behandlas som en helhet.

Enkäten har byggts upp och skickats ut som en Google Forms -enkät. Varje fråga i enkäten var låst och informanten kom inte vidare till nästa fråga ifall hen inte hade besvarat föregående fråga. Svaren kunde skickas in av en informant bara en gång och svaren gick inte att ändra på efter att enkäten hade skickats in för granskning.

4.1.1 Informanternas språkliga bakgrund

Informanternas språkbakgrund vill jag ta reda på eftersom jag då kan differentiera elever som möjligen är tvåspråkiga, men inte har två hemspråk. Om en elev med endast finska som hemspråk har brister i prepositionsbruket kan bristerna förklaras med otillräcklig användning av modersmålet och ökad interferens från finskan (Brunell 1983; Henricson 2013). En annan faktor som bör beaktas är hur mycket eleven använder sina språk utanför skolan. Frågorna som ingår i kartläggningen av elevens språkbakgrund ger följande uppgifter: elevens hemspråk, var eleven använder svenska, ifall eleven har lärt sig svenska och finska simultant eller om det ena är inlärt efter det andra och vilket språk eleven själv anser att hen behärskar bäst (se bilaga 1).

Sammanlagt besvarades enkäterna av informanter på tre olika språköar – Tammerfors, Björneborg och Kotka. Alla dessa språköar är registrerade som enspråkigt finskspråkiga (Finlex 2016, se tabell 1) och det syns till viss grad även i kartläggningen av informanternas språkbakgrund.

Det första frågeparet i språkkartläggningen behandlar vilket eller vilka språk de använder hemma (se tabell 2) samt var de använder svenska (se tabell 3). I Kotka och Tammerfors använder över hälften, mellan 65–80%, av informanterna både svenska och finska hemma medan bara kring 25% berättar att de enbart talar finska hemma. Däremot använder 70% av informanterna i Björneborg enbart finska hemma. Detta avspeglas tydligt också i frågan som behandlar var de använder sitt svenska språk, nämligen sammanlagt över 70% av informanterna i Kotka och Tammerfors berättar att de använder svenska antingen hemma och i skolan eller också utöver dessa två på fritiden. I Björneborg är det över 60% av informanterna som använder svenska bara i skolan.

Tabell 2 Vilka språk informanterna använder hemma

	Bara finska	Bara svenska	Finska och svenska	Annat
Björneborg	70%	3%	27%	0%
Kotka	26%	6%	67%	1%
Tammerfors	12%	8%	79%	1%

Tabell 3 Var informanterna använder svenska

	Hemma, i skolan och på fritiden	Hemma och i skolan	Bara i skolan	I skolan och på fritiden
Björneborg	3%	36%	61%	0%
Kotka	10%	60%	27%	3%
Tammerfors	37%	56%	5%	2%

Den tredje frågan behandlar språkinläring. Svaren på frågan visar ifall informanterna har lärt sig svenska och finska samtidigt eller ifall de lärt sig något av språken först och det andra efteråt (se tabell 4). I Tammerfors meddelade 45% av informanterna att de lärt sig svenska och finska simultant. Däremot var det en lika stor procent informanter som meddelade att de lärt sig finska först som informanter som lärt sig svenska först. I Kotka var det betydligt fler som berättade att de lärt sig svenska och finska simultant, nämligen 62% av informanterna. Där var det dock en mycket låg procent som lärt sig svenska först, men närmare 25% av de resterande informanterna har lärt sig finska först. Även i denna kategori av frågor är svaren mycket avvikande mellan Björneborg och de två övriga språköarna. I Björneborg har 63% av informanterna lärt sig finska först och bara 37% av informanterna har simultan inläring av språken.

Tabell 4 Informanternas språkinläring

	Svenska och finska simultant	Svenska först	Finska först
Björneborg	37%	0%	63%
Kotka	62%	13%	25%
Tammerfors	45%	27,5%	27,5%

I den sista frågan, i vilken jag vill ta reda på vilket språk varje informant själv tycker att de kan bäst, är svaren lite jämnare mellan Kotka och Björneborg (se tabell 5). I Björneborg anser 37% av informanterna att de kan båda språken lika väl och bland Kotkainformanterna är procenten 51. Bland informanterna från båda städerna är det en mycket låg procent av informanterna som anser att de kan svenska bättre än finska. I Tammerfors ser fördelningen lite annorlunda ut. I Tammerfors anser kring

30% av informanterna att de kan båda språken lika väl och de resterande svaren visar att det är en större del informanter som tycker att de kan svenska bättre än finska. Under 25% tycker att de behärskar finska bättre än svenska.

Tabell 5 Informanternas språkkunskaper

	Svenska	Finska	Båda lika väl
Björneborg	3%	60%	37%
Kotka	5%	44%	51%
Tammerfors	53%	23%	30%

4.2 Metod

Som metod i denna undersökning tillämpar jag felanalys. I och med att jag i undersökningen granskar elevernas användning av prepositioner utgör felanalysen i detta fall en grammatisk felanalys. Felanalys i språkforskning har ursprungligen utvecklats av Stephen Pit Corder och har i första hand använts som analysmetod för att undersöka språket hos andraspråksinlärare (Corder 1981: 14). I och med att mina informanter till en stor del egentligen är andraspråksinlärare av svenska är analysmetoden tillämpbar i min undersökning.

Felanalys som tillämpas i språkforskning och speciellt inom grammatiken handlar om att i ett material utpeka fel som avviker från den standardiserade och normenliga språkanvändningen (Hammarberg 1977: 8). När felanalys tillämpas i samband med språk- och närmare sagt grammatikforskning av finlandssvensk text är utgångspunkten att hitta något som avviker från den svenska som anses vara normenlig. Att utpeka felet är dock bara ett av stadierna i en felanalys. Ellis (1994) delar in felanalysen i följande stadier, som Abrahamsson (2009: 48) senare översatt:

Figur 2. Ellis (1994) modell för felanalys översatt av Abrahamsson (2009: 48).

Orsaken till varför man tillämpar felanalys i språkforskning och speciellt i forskning av språkinlärning är att komma fram till varför vissa fel uppstår (Abrahamsson 2009: 47). I genomsnitt anses felanalys innebära hur mottagaren av språket bedömer språket och dess korrekthet. Enligt Björn Hammarberg (1977: 8) är det frågan om en "[...]mottagarrelaterad bedömning av språkliga yttranden." När materialet granskas ur en sändarrelaterad synvinkel ligger fokus på att få reda på varför och hur fel i målspråket, i detta fall svenska, uppstår. Detta nås genom att jämföra felet med en motsvarande konstruktion i, enligt Hammarberg, språkanvändarens modersmål, men i detta fall språkanvändarens andra språk, finska.

Jag har valt felanalys som min huvudsakliga analysmetod eftersom jag i första hand vill få reda på om fel i språköskolelevers prepositionsanvändning har att göra med interferens från finskan (se forskningsfråga 2). Kartläggningen av elevernas språkliga bakgrund kan bekräfta och förstärka analysens resultat, ifall det visar sig att elever som väljer en felaktig preposition på svenska ofta använder finska i sin vardag, eller till exempel enbart har finska som hemspråk.

5 Analys

Jag analyserar sammanlagt 100 enkätsvar av elever på tre olika språköar – Björneborg, Kotka och Tammerfors. För att göra analysen tydlig presenterar jag för varje meningspar först lucktestets rätta svar både till de svenskspråkiga och de finskspråkiga meningarna och en tabell över de prepositioner som förekom i enkätsvaren. Sedan gör jag en genomgång av meningarna i tur och ordning och diskuterar vilka prepositioner som förekom bland elevsvaren. Eftersom lucktestet visade att de flesta informanterna alltid hade använt rätt kasusändelse i de finskspråkiga meningarna, kommer jag i denna analys enbart att behandla sambandet mellan den rätta kasusändelsen i finska och dess motsvarande svenskspråkiga preposition. En noggrann redovisning för vilka kasusändelser som förekom är alltså inte nödvändig eftersom avvikande kasusböjningar förekom i så låg grad.

De rätta svaren till enkätens lucktest är formulerade enligt riktlinjer som är givna av Institutet för de inhemska språken, Svenska Akademiens Svensk ordbok (SO), Charlotta af Hällström-Reijonens och Mikael Reuters Finlandssvensk ordbok (2008) samt Mikael Reuters Så här ska det låta – Om finlandssvenska och språkriktighet (2014). De rätta svaren representerar den normenliga prepositionsanvändningen. De finskspråkiga rätta varianterna är formulerade enligt grammatikreglerna som är givna i Suomen Kielioppi (Penttilä & Penttilä, 2002).

När jag analyserade elevernas friskrivningsvar granskade jag först i vilka sammanhang användning av prepositioner förekommer. Sedan bröt jag ner kontexten i enbart prepositions konstruktioner för att argumentera om prepositionsanvändningen är normenlig eller avvikande, det vill säga felaktig. Jag diskuterar inte varje text separat i den egentliga analysdelen, utan jag presenterar en helhetlig sammanfattning av prepositions konstruktionerna i alla texter. Det som jag främst vill ta reda på är om vissa konstruktioner förekommer regelbundet i flera olika texter. Ett sådant fenomen kan nämligen tyda på att den avvikande prepositionsanvändningen inte bara beror på brist på kunskaper utan också att det är språkbundet ifall prepositions konstruktionerna kan bevisas vara en följd av interferens från finska.

5.1 Sambandet mellan preposition och kasus

I detta avsnitt analyserar jag enkätsvaren till meningsparen i tur och ordning. I avsnitt 5.1.1 presenterar jag en översikt över informanternas svar på de finskspråkiga meningarna. I avsnitt 5.1.2

presenterar jag separat för varje meningspar i enkäten först de rätta svaren till meningarna på båda språken och redogör sedan för vilken funktion kasusändelserna har enligt finska grammatikregler. Jag diskuterar även vilka faktorer som kan ha påverkat valet av felaktiga prepositioner och om den finska kasusändelsen och den svenska prepositionen har ett samband. Jag poängterar vilka enkätsvar som tyder på interferens eller finlandism och diskuterar även möjliga fel som inte tyder på något av de ovannämnda fenomenen.

5.1.2 Prepositionerna på svenska

Den första uppgiften i enkäten handlade om att testa informanternas kunskap i skillnaden mellan prepositionerna *från* och *ur* som motsvarighet till den finska kasusändelsen *-sta*. Jag börjar analysen genom att presentera meningarna med rätt preposition och ändelse (1) och övergår sedan till att presentera vilka enkätsvar som förekom. Svaren är listade från det mest till det minst förekommande. Efter de rätta meningarna samt antalet olika prepositioner diskuterar jag prepositionernas förekomst och orsaker till valen av olika prepositioner.

1.
 - a. Hon tog kreditkortet *ur* plånboken.
 - b. Hän otti luottokortin lompakostaan. (*-sta*, elativ)

Tabell 6 Svarsfördelningen till mening 1a

Preposition	Antal
från	79
ur	10
av	6
i	3
till	2

En överlägsen majoritet av svaren utgjordes av prepositionen *från*, då hela 79 informanter av 100 valt prepositionen i fråga, som dessutom också motsvarar den finska elativändelsen *-sta*. Bara tio av 100 informanter hade kunnat använda den rätta prepositionen *ur* medan *av*, *i* och *till* hade använts av bara ett fåtal informanter.

I det första meningsparet, 1a och 1b, motsvarar prepositionen och kasusändelsen varandra, men i detta fall är det den svenska skillnaden mellan *från* och *ur* som kan vålla problem när det gäller val av rätt preposition (se s. 3). Elativändelsen *-sta* motsvaras av både svenskans *ur* och *från* i och med att finskan inte gör skillnad på yttre och inre rörelse i användningen av kasuset (Penttilä & Penttilä

2002: 390–391). Penttilä & Penttilä (2002: 390) beskriver att kasuset uttrycker bortgående rörelse av en referent snarare än vilken referentens startpunkt är när rörelsen sätter i gång. I svenskan tyder *ur* på att rörelsen sker inifrån ut (SAG2: 702). Prepositionen *från* används däremot utan att göra skillnad mellan yttre och inre befintlighet, men rörelsen som i exempelmeningen sker inifrån ett föremål till utsidan utesluter användningen av prepositionen *från*.

Den mest förekommande prepositionen i de svenskspråkiga meningarna var *från*, vilket inte motsvarar den normenliga konstruktionen eftersom kortet har legat i plånboken tills det tas ut ur den och därför är den rätta prepositionen *ur*. I de finskspråkiga meningarna var den mest förekommande kasusändelsen *-sta*, vilket däremot utgör det rätta svaret. Enkätsvaren till detta meningspar 1a och 1b tyder inte på att fel förekommit på grund av interferens från finskan, eftersom både *från* och *ur* enligt betydelse är motsvarande prepositioner till kasusändelsen *-sta*. Däremot handlar felet snarare om kunskapsbrist i användningen av svenskspråkiga prepositioner eftersom användningen av *från* i denna kontext (1a) inte heller har bevisats vara en finlandism.

I följande meningspar, 2 a och 2b, har jag testat informanternas kunskap i sambandet mellan det svenska *åt gången* och det finska *kerrallaan*. Efter de normenliga meningarna presenteras informanternas svar och analysen av svaren följer därefter.

2.
 - a. Du får bara ta ett kex *åt gången*.
 - b. Saat ottaa vain yhden keksin *kerrallaan*. (-lla, adessiv)

Tabell 7 Svarsfördelningen till mening 2a

Preposition	Antal
åt	47
i	30
på	12
per	3
för	1
Icke preposition	3

Den mest förekommande prepositionen, vilken gav 47 svar av 100, var *åt*. 30 informanter hade valt prepositionen *i* och endast tolv informanter hade valt att använda prepositionen *på*, som motsvarar den finska ändelsen *-lla*, för kasuset adessiv.

Ifall den svenska prepositionen och den finska kasusändelsen i det andra meningsparet skulle motsvara varandra skulle *-lla* ändelsen motsvaras av prepositionen *på*. Adessiv, i den bemärkelse som

meningen ovan beskriver, uttrycker en tidpunkt eller tidsperiod under vilken någonting sker (Penttilä & Penttilä 2002: 418). Även om *på* är den motsvarande prepositionen till adessivändelsen var det inte den mest förekommande felaktiga prepositionen. En gångbar förklaring till detta kan vara att *åt gången* snarare är en fast fras än en konstruktion i vilken det ingår en preposition och en nominalfras. Däremot var den mest förekommande felaktiga prepositionen *i*, i denna konstruktion tillsammans med substantivet *gången* skulle ge information om var en person befinner sig då hen äter ett kex (se s. 21). Konstruktionen *i gången* betraktas som en finlandism som kan vara en följd av sammansmältning av två konstruktioner med samma betydelse – nämligen *åt gången* och *i taget* (Reuter 1986; Reuter 2014: 117). Prepositionen *på*, som tyder på interferens från finska, var den näst mest förekommande felaktiga prepositionen.

Valet av prepositionen *i* som felaktig preposition i den svenskspråkiga meningen kan alltså inte förklaras som interferens, men konstruktionen förekommer i Finlandssvensk ordbok (2008: 79), vilket tyder på att konstruktionen är en förekommande finlandism. Denna finlandism kan dock inte kallas en godkänd finlandism. I och med att konstruktionen inte är en godkänd finlandism som allmänt förekommer i finlandssvenskt språkbruk kan det argumenteras ifall den felaktiga konstruktionen enbart tyder på bristfälliga kunskaper i prepositionsanvändning.

Följande meningspar (3) tangerar något med det föregående (2) eftersom meningarnas betydelse liknar varandra. Skillnaden i betydelse har endast att göra med att *åt gången* betraktas som en återkommande handling medan *på en gång* i följande svenskspråkiga mening handlar om att handlingen utförs endast en gång. Efter de rätta meningshelheterna presenterar jag resultaten och därefter analysen av svaren.

3.
 - a. Barnet stoppade in fem vindruvor i munnen *på* en gång.
 - b. Lapsi laittoi viisi viinirypälettä suuhun *kerralla*. (-lla, adessiv)

Tabell 8 Svartsfördelningen till mening 3a

Preposition	Antal
på	84
med	7
i	4
per	2
för	1
vid	1
icke preposition/annat	1

Hela 84 informanter av 100 hade valt att använda den rätta prepositionen *på* i mening 3a. Fördelningen mellan de felaktiga prepositionerna var inte så stor, eftersom bara sju informanter hade valt *med*, fyra hade valt *i* och två hade valt *per*. De resterande svaren *för*, *vid* och *ingen preposition* hade bara en informant per alternativ använt.

Meningsparet 3a och 3b avviker från 2a och 2b eftersom en direkt översättning från den finska kasusändelsen här ger den rätta normenliga prepositionen. Ändelsen *-lla* till kasuset adessiv ger i första hand information om var någonting befinner sig (Penttilä & Penttilä 2002: 414–416) och den motsvaras i svenskan av rumsprepositionen *på*, som också var den mest förekommande prepositionen bland elevernas enkätsvar.

Skillnaden mellan de svenskspråkiga meningarnas (2a och 3a) prepositionsanvändning grundar sig utöver kontextbundna skäl också på böjningen av substantivet *gång*. I mening 2a är substantivet *gång* skrivet i bestämd form singularis, medan substantivet *gång* i mening 3a är skrivet i obestämd form singularis. Betydelseskillnaden, som beskrevs i samband med resultaten till meningspar 2 (se sid. 35), i meningarnas händelser är väldigt liten. Men det är uppenbart att substantivböjningen är en av orsakerna till varför prepositionerna skiljer sig åt. Man kunde byta prepositionskonstruktionerna meningarna emellan och betydelsen skulle ändå förbli ungefär densamma bortsett från skillnaden i upprepade händelse och engångsföreteelse.

Följande meningspar (4) är en del av enkäten på grund av att konstruktionen preposition + *present/gåva* är något som jag under en längre tid märkt att svensk-finskt tvåspråkiga elever, men också vuxna, gör fel i. Jag ville testa ifall det jag märkt stämmer överens med det som mina informanter svarar. Resultatet presenteras efter de rätta meningarna och därefter diskuterar jag fördelningen mellan de olika svaren som gavs i enkäten.

4.

- a. Du firade ju din födelsedag igår! Vad fick du *i* present?
- b. Sinähän vietit syntymäpäiviäsi eilen! Mitä sait lahjaksi? (-ksi, translativ)

Tabell 9 svarsfördelningen till mening 4a

Preposition	Antal
för	40
till	29
som	14
i	12
åt	1
icke preposition/annat	4

I de svenska meningarna i meningspar 4 var fördelningen mellan de använda prepositionerna ganska jämn, det vill säga till skillnad från mening 3a, där en tydlig majoritet använt en viss preposition, kunde ett liknande mönster inte skönjas i prepositionsanvändningen i 4a. Största delen av informanterna hade dessutom valt en felaktig preposition, då 40 informanter använt prepositionen *för* och 29 informanter använt prepositionen *till*, medan 14 informanter använt *som* och endast tolv informanter använt den rätta prepositionen *i*. En informant hade använt prepositionen *åt* och fyra informanter hade valt att helt utelämna prepositionen.

Vanligtvis skulle translativändelsen *-ksi* motsvaras av prepositionen *till* då kontexten beskriver en övergång från ett tillstånd till ett annat. Fastän mening 4a inte beskriver en övergång, är den direkta översättningen av *-ksi* ändå *till* när man lösgör ändelsen och prepositionen ur en kontext. I detta fall böjs substantivet *lahja* i kasuset translativ på grund av att meningen är en *saada*-konstruktion, det vill säga en konstruktion där någon får någonting (Penttilä & Penttilä 2002: 355–356). Den rätta konstruktionen på svenska är att man får något *i present* (SO).

Tabell 7 visar att den rätta prepositionen *i* ligger lågt nere på listan av givna prepositioner, vilket förstärker det jag noterat gällande denna konstruktion innan jag gjorde denna undersökning. Det var bara tolv informanter som valt prepositionen *i* medan hela 29 informanter valt *till*, som motsvarar finskans *-ksi*. Bland enkätsvaren var ändå prepositionen *för* den mest förekommande felaktiga prepositionen och *till* den näst mest förekommande. I de svenskspråkiga meningarna där prepositionen *för* valts fanns det inga fel i den finskspråkiga kasusändelsen. Ifall fel hade förekommit i båda språken, men kasusändelsen och prepositionen skulle ha motsvarat varandra kunde fel preposition tyda på interferens.

Orsaken till varför *för* valdes som den primära felaktiga prepositionen förblir således okänd i meningens kontext eftersom valet inte tyder på en överföring av fel kasusändelse till fel, men motsvarande, preposition. Fördelningen mellan användningen av prepositionerna *för* och *åt* har dock behandlats av Mikael Reuter (1996: 93). Reuter förklarar att *åt* är en preposition som ofta väljs i stället för *för* när handlingen tyder på att ett meddelande eller liknande text visas eller berättas för en person. Men eftersom prepositionen *åt* låg så långt ner på listan av de använda prepositionerna kan inte det Reuter skriver om *för* och *åt* fungera som en förklaring till varför prepositionen *för* använts överlägset mest bland informanterna. Att prepositionen *till* förekom i enkätsvar på alla språköar tyder däremot tydligt på interferens. Förekomsten var ändå inte så uppenbar att man på basis av detta meningspar direkt kan utpeka att interferens har varit orsaken till alla fel i prepositionsanvändningen.

Meningsparet 5 handlar om utförandet av en handling, att köpa. På svenska köper vi något *i* en affär eller *i* en kiosk, medan man på finska direkt översatt köper något *från* dessa ställen. Motsvarigheten mellan kasusändelsen *-sta* och prepositionen *från* är mycket tydlig i informanternas enkätsvar, som presenteras i följande, efter de rätta meningarna.

5.

- a. Jag köpte tidningen *i* kiosken utanför kontoret.
- b. Ostin lehden toimiston ulkopuolella sijaitsevasta kioskista. (*-sta*, elativ)

Tabell 10 Svarsfördelningen till mening 51

Preposition	Antal
från	77
i	9
av	6
ur	3
på	1
icke preposition/annat	4

Prepositionen som förekom i flest fall, i 77 av 100 svar, var *från*, som utgör den direkta motsvarigheten till finskans *-sta* -ändelse. Den rätta prepositionen *i*, som var den näst mest använda prepositionen, i den svenskspråkiga meningen gavs bara av nio elevinformanter. Därefter förekom även ett fåtal *av*, *ur* och *på* -svar samt några helt och hållet utelämnade prepositioner.

Den finska kasusändelsen *-sta* skulle som direkt översättning motsvaras av prepositionerna *från* eller *ur*. Penttilä & Penttilä (2002: 290) beskriver uttryckligen att det handlar om antingen en persons eller ett föremåls rörelse från ett ställe till ett annat när böjningen sker i kasuset elativ. När det handlar om att köpa något ska man, för att kunna välja rätt preposition på svenska, dock beakta var personen som

utför handlingen befinner sig när köpandet händer. I denna mening skulle valet av prepositionen *från* beskriva tidningens rörelse från ett ställe (kiosken) till ett annat, men det är inte fallet här. Den normenliga prepositionen som ska användas vid bland annat köp är *i* (Reuter 2014: 112). Den överlägset mest förekommande prepositionen bland elevernas felaktiga svar var *från* och det tyder utan tvekan på interferens från finskan.

Följande meningspar (6) ville jag absolut ha med i min undersökning. Det behandlar nämligen konstruktionen preposition + *misstag*, vilken är en relativt ofta förekommande konstruktion i vardagsspråket. Dessutom är det en konstruktion som flera finlandssvenskar använder på ett avvikande sätt från den standardsvenska. En av orsakerna till den avvikande användningen har Mikael Reuter (1996: 88) redan på 80-talet påpekat att vara en logisk följd av finskans inflytande. De rätta meningarna samt informantsvaren med kommentarer presenteras här efter.

6.
 - a. Någon hade *av* misstag tagit min halsduk i stället för sin egen.
 - b. Joku oli vahingossa ottanut minun kaulahuivini omansa sijaan. (-ssa, inessiv)

Tabell 11 Svarsfördelningen till mening 6a

Preposition	Antal
i	53
på	28
av	18
för	1

Den normenliga konstruktionen av *i misstag* är *av misstag* enligt både Svensk Ordbok (SO) och Institutet för de inhemska språken. Som förväntat hade dock över hälften av informanterna, hela 53 av 100, använt den felaktiga prepositionen *i*, som tillsammans med *misstag* bildar en vanlig finlandism. Också den näst mest använda prepositionen *på* var felaktig och den hade 28 informanter valt att använda. Den rätta prepositionen *av* hade endast 18 informanter kunnat använda. En informant hade valt att använda prepositionen *för*.

Det är vanligt att höra en finlandssvensk person säga eller skriva *i misstag* och det beror på att den finska kasusändelsen *-ssa* på svenska motsvaras av prepositionen *i*. Konstruktionen *i misstag* finns också listad i Finlandssvensk ordbok vilket betyder att konstruktionen kan betraktas som en etablerad finlandism (af Hällström-Reijonen & Reuter 2008: 116). Få vanliga språkbrukare reagerar numera på då *i misstag* används och därför har uttrycket troligtvis också fått en stadig plats i barns och ungas svenska. Däremot är konstruktionen en relativt bekant prepositionsövning i flera läroböcker i

modersmålet på högstadiet (bl.a. Höckerstedt, Ritamäki-Johansson & Sund 2014; Holmström, Johansson, Strömberg & Åberg 2020) vilket tyder på att läromedel vill poängtera användningen av den rätta prepositionen *av* i stället för *i misstag* för att lyfta fram problematiken bakom skillnaden mellan den standardsvenska konstruktionen och den konstruktion som räknas som en etablerad finlandism.

Ingen av de tidigare förekomna felaktiga prepositionskonstruktionerna har varit tydliga finlandismer, utan enbart tecken på interferens från finskan. Meningsparet 6a och 6b skiljer sig därför från de övriga meningsparen i och med att interferensen med tiden kan ha resulterat i att konstruktionen har fått status som finlandism och därefter fått en ganska stadig och till och med godkänd plats i både vardags- och skolspråk.

Konstruktionen i meningpar 7 förekommer ofta speciellt i en skolkontext och därför har jag valt att ha med den i min undersökning. Elever pratar och skriver om klasser och stadier, men kan ha svårt med att välja rätt preposition i vardera konstruktionen. Problematiken bakom även detta har Reuter (1996: 88–90) diskuterat i sin samling av finlandssvenska språkfrågor.

- 7.
- a. Jag går *i* nian *på* högstadiet.
 - b. Käyn yhdeksännettä luokkaa yläasteella. (-ttä, räkneord & -lla, adessiv)

Tabell 12 Svarsfördelningen till mening 7a

Preposition	Antal
på...i	64
i...på	27
i...i	5
i	2
i...under	1
på...på	1

Även i mening 7a förväntade jag mig att den felaktiga prepositionsanvändningen skulle synas och det gjorde den. Tydligt över hälften av informanterna, 63 av 100, hade använt rätt prepositioner men använt dem i fel ordning. En relativt stor del av informanterna, 27 stycken, hade dock kunnat använda rätt prepositioner *i* och *på* på rätt ställe i meningen. Fem informanter hade använt prepositionen *i* i båda luckorna i meningen, två informanter hade bara fyllt i den första luckan i meningen med prepositionen *i* medan en informant använt *i* och *under* och en informant använt *på* i båda luckorna.

Eftersom ordet *yhdeksännettä* i den finska meningen utgör ett ordningstal beaktar jag inte ordet eller den svenska motsvarande konstruktionen i min analys. Den egentliga svenska motsvarigheten skulle nämligen vara *nionde*. Däremot kan ändelsen *-lla* i ordet *yläasteella* ersättas med den rätta och normenliga prepositionen *på* i svenska i och med att kasusändelsen uttrycker ”utsidan av något föremål” (Penttilä & Penttilä 2002: 414 [egen direkt översättning]). I den bemärkelse som *yläasteella* används i denna mening uttrycker kasuset dock en plats där man utövar till exempel arbete eller fördrift av något slag (Penttilä & Penttilä 2002: 416).

Av svaren till den svenska meningen var sammanlagt 73 stycken av 100 felaktiga och i 64 av de felaktiga svaren hade informanten använt rätt prepositioner, men i fel ordning. Det vill säga hade informanten svarat *på* nian *i* högstadiet. Den normenliga konstruktionen lyder *i nian på högstadiet* (Reuter 2014:107 & 111). Ifall formuleringen av den finskspråkiga meningen i enkäten hade varit ”Olen yhdeksännellä luokalla...”, skulle valet av prepositionen *på* vara motiverat, men vad gäller konstruktionen *i* högstadiet måste jag konstatera att det strider mot den finska ändelsen. Den finska ändelsen *-lla* motsvaras nämligen av den normenliga prepositionen *på* i svenska. Formuleringen skulle på finska vara *yläasteessa* om prepositionskonstruktionen *i högstadiet* kunde motiveras som interferens. Däremot kan det vara möjligt att engelskan i detta fall spelar en roll i valet av prepositionen *i*, eftersom prepositionen man använder i samband med skolstadier i engelska är *in* som i svenskan direkt motsvaras av *i*.

Meningsparet 8 handlar om prepositionsanvändningen i meningar där verbet utgörs av ordet *att ringa*. Detta meningspar valde jag att ha med i undersökningen eftersom bland annat Reuter i flera verk (bl.a. 1996; 2014) diskuterat den felaktiga användningen av prepositionen *åt* i liknande konstruktioner.

8.
 - a. Ring *till* mig efter träningen.
 - b. Soita minulle harjoitusten jälkeen. (-lla, adessiv)

Tabell 13 Svarsfördelningen till mening 8a

Preposition	Antal
till	86
åt	7
utelämnad preposition	3
icke preposition/annat	4

Den rätta prepositionen *till* var av tydlig majoritet bland enkätsvaren då hela 86 informanter av 100 valt att använda den prepositionen i meningens lucka. Den finlandssvenska ”överanvändningen” av prepositionen *åt* var inte alltför uppenbar bland svaren, eftersom bara sju informanter använt *åt* i mening 6a. Tre informanter hade utelämnat prepositionen genom att tydligt skriva till exempel *ingen preposition* i luckan. Utelämning av prepositionen med avsikt kan vara ett resultat av engelskans inflytande, eftersom motsvarande uttryck i engelskan skulle lyda *call me*. Dock kan uttrycket också på svenska enligt reglerna byggas upp utan preposition (Reuter 1996: 94). Däremot hade fyra informanter antingen fyllt i luckan med ett streck eller skrivit något annat i luckan som inte kan betraktas som en preposition.

Kasuset allativ, som svarar på frågan *kenelle?*, och ändelsen *-lle* på finska motsvaras i första hand av den svenska prepositionen *till* (Reuter 1990). *Till* var också den mest förekommande prepositionen bland enkätsvaren. Prepositionen *åt*, som ofta av finlandssvenskar anses som en synonym till *till*, förekom också i enkätsvaren, men betydligt färre gånger än *till*. När *åt* används tillsammans med ett verb, i detta fall *ring*, i en prepositions konstruktion bildas en ofta förekommande finlandism (Martola, 2007). Även om *ring åt mig* anses som en relativt vanlig finlandism är konstruktionen ändå inte ett direkt fel, ifall den används vid rätt tillfälle. *Ring åt* kan användas och är normenligt om man vill be någon annan ringa ett samtal i stället för en själv (Reuter 1996: 93–94). Men eftersom handlingen i mening 8a inte indikerar att någon ber någon annan ringa, anses *ring åt* som ett fel i undersökningen.

Snarare än interferens är alltså valet av prepositionen *åt* en finlandism och något som kan ha en stadig plats i elevernas språkbruk utan att det betraktas som fel i till exempel skolsammanhang. I Avsnitt 3.7 som behandlar finlandismer tog jag upp att vissa finlandismer är mer accepterade än andra och speciellt valet av *åt* i stället för *till* är en av dessa relativt accepterade finlandismer. Med tanke på min undersökning och språkökontexten är enkätsvaren till meningsparet 8a och 8b av betydelse, eftersom *till*, som är ett resultat av interferens, utgjorde en överlägsen majoritet av svaren jämfört med den etablerade finlandismen *åt*, som utgjorde bara sju svar.

Mening 9a finns med i undersökningen eftersom jag även ville se hur informanterna använder prepositioner i rörelseuttryck där den ena referenten är en person och den andra referenten ett fast föremål som personen rör sig i förhållande till. En dörr är ett föremål som omringar en person då hen tar sig från yttre sidan till den inre och detta påverkar starkt valet av rätt preposition (SAG2: 706).

- 9.
- a. Stig tyst in *genom* dörren, babyn sover.
 - b. Käy hiljaa *ovesta* sisään, vauva nukkuu. (-sta, elativ)

Tabell 14 Svarsfördelningen till mening 9a

Preposition	Antal
från	33
genom	31
i	13
ur	5
av	5
igenom	2
på	2
över	1
för	1
vid	1
till	1
icke preposition/annat	5

33 informanter av 100 hade valt att använda en felaktig preposition, *från*. Nästan samma antal informanter, 31 stycken, hade däremot valt att använda den rätta prepositionen *genom* medan två informanter använt *igenom*. Betydelskillnaden mellan *genom* och *igenom* är mycket liten och ofta kan prepositionerna användas synonymt av vanliga språkbrukare. Enligt Svenska Akademiens grammatik (SAG2: 715) väljs den längre prepositionen med prefixet *i-* före den korta då prepositionen ska betonas, vilket inte är fallet i mening 9a och därför har jag valt att betrakta *igenom* som en felaktig preposition. I samma avsnitt i SAG2 påpekas dock att de korta varianterna av liknande prepositionsvarigheter är gångbara oftare än de långa.

Efter de två mest förekommande prepositionerna *från* och *genom*, hade ett flertal olika prepositioner använts av olika informanter. Alla de resterande prepositionerna var felaktiga. Förklaringen till varför så många olika prepositioner förekom kan vara enkel – de enstaka informanterna som använt *i*, *ur*, *av*, *på*, *över*, *för*, *vid* eller *till* kan ha troligtvis bara gissat sig fram till någon preposition de känner till och skrivit in den första de kommer att tänka på utan att desto mera reflektera över passande prepositioner i den givna kontexten.

Den mest förekommande felaktiga prepositionen i de svenskspråkiga meningarna var som sagt *från*. Ändelsen *-sta* för kasuset elativ motsvaras av prepositionen *från* direkt översatt från finska till svenska. Här har eleverna som valt en felaktig preposition högst sannolikt alltså översatt den finska kasusböjningen till en svensk preposition, fastän den rätta prepositionen enligt normerna för det

svenska språket är *genom* (Reuter 2014:109 & 111). Detta har att göra med att dörren, som en port, är något som du omringas av när du tar dig från den ena till den andra sidan, rörelsen sker *genom* föremålet (SAG2: 706). Här kan jag alltså konstatera att valet av *från* är en följd av interferens från finska.

Följande meningspar (10) finns med i undersökningen av den anledningen att två svenskspråkiga prepositioner, *i* och *på*, är gångbara tillsammans med ordet TV (Språknämnden 2003), fastän bara en av prepositionerna, *i*, motsvarar den finska rätta kasusändelsen *-ssa*.

- 10.
- Det visades en intressant film *i/på* TV igår.
 - Televiossa* näytettiin eilen mielenkiintoinen elokuva. (*-ssa*, inessiv)

Tabell 15 Svarsfördelningen till mening 10a

Preposition	Antal
på	62
i	21
från	13
av	4

Enkätsvaren visar att informanterna relativt väl vet vilken preposition som ska användas tillsammans med TV. Som sagt är både *på*, som 62 av 100 informanter använt, och *i*, som 21 informanter använt, rätt. 17 informanter hade valt att använda en felaktig preposition. Av dessa 17 informanter hade 13 använt *från* och fyra använt *av*.

Trots att man på svenska kan välja mellan två olika prepositioner visas ett program på finska alltid i TV (*televiossa*). Den mest förekommande felaktiga prepositionen i de svenskspråkiga meningarna var *från*. Av de resterande svaren utgjorde den rätta prepositionen *på* en tydlig majoritet. Det som bryter mot mönstret av att språköskolelever ofta väljer en svenskspråkig preposition som motsvarar den finska kasusändelsen är att majoriteten av informanterna faktiskt i mening 10a har valt *på* i stället för *i*, eftersom *i* vore en direkt motsvarighet till *-ssa* ändelsen. Här kan det möjligtvis vara engelskan som i viss mån påverkar användningen av *på* framför *i* eftersom konstruktionen på engelska lyder *on TV*.

I de finskspråkiga meningarna var fördelningen mellan *televiossa* och *televiosta* oerhört jämn. Ett fåtal fler *televiossa* -svar förekom, vilket kunde ha lett till att några fler svenskspråkiga normenliga prepositionskonstruktioner kunde ha lytt *i TV*, trots att majoriteten av de rätta svenskspråkiga

prepositionerna som sagt var *på*. I och med att en så liten andel av alla enkätsvar var felaktiga, kan jag inte konstatera att denna konstruktion vållar problem hos de tvåspråkiga unga på språköarna. En tydlig majoritet av informanterna hade kunnat välja mellan de två rätta prepositionerna.

På 80-talet har Reuter tagit upp problematiken med barns användande av prepositionen *i* när det gäller att besöka tandläkarmottagningen. I Reuters ruta *En gång om året* (1986) beskriver han konstruktionen som en ”tidigare okänd och fullständigt osvensk användning av prepositionen *i*”. Numera kan man höra konstruktionen *i tandläkaren* användas relativt frekvent av barn och unga, men det betyder inte att den skulle vara acceptabel. Avsikten med följande meningspar (11) är att ta reda på om språkoinformanterna känner till den rätta prepositionsanvändningen när det handlar om tandläkarbesök.

- 11.
- a. Jag hade tid *hos* tandläkaren i måndags.
 - b. Minulla oli aika hammaslääkärille maanantaina. (-lle, allativ)

Tabell 16 Svarsfördelningen till mening 11a

Preposition	Antal
till	39
hos	37
i	8
på	7
för	6
vid	1
icke preposition/annat	2

På samma sätt som i den svenskspråkiga meningen i föregående exempel (10a) fungerar två olika prepositioner lika väl också i mening 11a – nämligen både *till*, som 39 av 100 informanter valt att använda, och *hos*, som 37 informanter använt. Prepositionen *i*, som enligt tidigare upptäckter av bland annat Reuter (1996: 88) är en ofta använd preposition tillsammans med *tandläkaren*, förekom enbart i åtta enkätsvar. Orsaken till det låga antalet *i*-svar har troligtvis att göra med den finska meningens uppbyggnad. Ifall jag skulle ha byggt upp den finskspråkiga meningen genom att skriva exempelvis *Minä kävin hammaslääkärissä maanantaina*, skulle antalet belägg på prepositionen *i* i den motsvarande svenskspråkiga meningen troligtvis ha varit högre. Ett fåtal informanter hade utöver de ovannämnda prepositionerna använt antingen *på*, *för*, *vid* eller svarat något som inte lämpar sig i exempelmeningen.

Äändelsen till kasuset allativ i finska är *-lle* och det uttrycker som adverbialt allativ bland annat arbete eller en aktivitet som någon deltar eller hamnar i (Penttilä & Penttilä 2002: 431). I och med att kasusändelsen motsvaras av prepositionen *till* på svenska kan det stora antalet *till*-svar tyda på interferens från finska trots att interferensen i detta fall inte lett till ett språkfel. Det går alltså inte direkt att säga om informanterna har vetat att *till* är en gångbar preposition i den svenskspråkiga meningen eller om de bara översatt den finska meningen till svenska och därför använt *till*. Detta meningspar (11), tillsammans med meningsparet 9 (se tabell 14), var ett av de få meningsparen som hade ett flertal olika alternativ av felaktiga svar.

På finska säger man *olla allerginen jollekin*, medan man på svenska är allergisk *mot* något. Ifall interferens spelar en roll i en tvåspråkig persons prepositionsval i en svenskspråkig motsvarighet till finskans uttryck för att vara allergisk, skulle den mest sannolika prepositionen vara *i*, som inte är acceptabel i den svenska konstruktionen. Följande meningspar (12) presenterar språköskolelevers prepositionsanvändning då man uttrycker allergi mot något.

- 12.
- a. Det är vanligt att vara allergisk *mot* tomat.
 - b. On yleistä olla allerginen tomaatille. (-lle, alltiv)

Tabell 17 Svarsfördelningen till mening 12a

Preposition	Antal
mot	57
till	33
för	6
åt	3
icke preposition/annat	1

Över hälften av informanterna, 57 av 100, hade använt den rätta prepositionen *mot* i den svenskspråkiga meningen. Ett relativt stort antal informanter, 33 stycken, hade dock använt den felaktiga prepositionen *till*. Sex informanter hade använt prepositionen *för*, vilket är ett relativt lågt antal. I allmänhet kan användningen av *för* i detta sammanhang dock vara ett rätt vanligt fel, eftersom Institutet för de inhemska språkens tidskrift Språkbruk i en av sina språkfrågor (2/2008) har svarat på den specifika frågan ”Är man allergisk för eller mot något?”. Att frågan har ställts och dessutom tagits med i tidskriften kan ha att göra med det jag tog upp redan i samband med meningsparet 8 att finlandssvenskar ofta låter de tre prepositionerna *till*, *för* och *åt* smälta samman och använder dem som synonymer till varandra (Reuter 1996: 93–94). Tre informanter hade valt att använda prepositionen *åt* i mening 12a vilket också kunde tyda på den svårförstådda betydelseskilnaden

mellan *till*, *för* och *åt*. Att prepositionen *åt* utgjorde den tredje mest förekommande felaktiga prepositionen kan alltså återigen ha att göra med finlandssvenska språkbrukares användning av *åt* i fall där *till* vore den rätta prepositionen.

Som i mening 11b böjs substantivet i 12b även i kasuset allativ, vars ändelse är *-lle*, och ändelsen motsvaras i svenska av prepositionen *till*. I denna bemärkelse uttrycker dock kasusändelsen ett förhållande till någonting (Penttilä & Penttilä 2002: 434). De flesta informanterna hade som påpekats känt till svenskans prepositions konstruktion när det gäller att vara allergisk, troligtvis till viss mån på grund av att *allergisk mot* kan betraktas som ett fast uttryck snarare än en prepositions konstruktion där regler spelar in. Ifall uttrycket skulle förklaras med en regel är det viktigt att ta i beaktande hurdan reaktionen är då det är frågan om allergier. En allergisk reaktion är ju en negativ reaktion som följd av kontakt med ett medel man inte tål. *Mot* är en preposition som ofta används när man uttrycker starka negativa känslor eller reaktioner eller som det sägs i SAG2 (s. 713) är det en preposition som anger ”det som någon motverkar eller försvarar sig emot”.

Meningsparet 13 tangerar återigen finlandssvenskarnas användning av *till* och *åt*, men denna gång när någon införskaffar något konkret till en annan person. Handlingen är tydlig i meningen och den lämnar inget rum för olika betydelsetolkningar. När det inte finns rum för betydelsetolkning gör det att analysen också är entydigare i fråga om rätt och fel användning av prepositioner. Det finns helt enkelt inga gränsfall, utan prepositionen är antingen rätt eller fel.

- 13.
- a. Pojken köpte en blombukett *till* sin mamma.
 - b. Poika osti kukkakimpun äidilleen. (-lle, allativ)

Tabell 18 Svartsfördelningen till mening 13a

Preposition	Antal
till	56
åt	29
för	10
från	3
av	2

En tydlig majoritet av informanterna, 56 av 100, hade kunnat använda rätt preposition – *till*, men ett betydande antal, 29 stycken, hade ändå valt den felaktiga prepositionen *åt* och därmed bekräftat den existerande problematiken kring valet mellan *till* och *åt*. Tio informanter hade använt *för* som även tidigare förklarats vara en preposition som ofta blandas ihop med *till* och *åt*. Tre informanter hade använt *från* och två hade använt *av*, vilka båda tyder på en motsatt handling än den som jag hade

menat i enkätens meningspar (13). Inget i den finskspråkiga meningen tyder dock på att det är just pojken som köper till sin mamma så i och för sig kunde jag betrakta *av* som en normenlig och rätt preposition då den finska motsvarande kasusändelsen är *-ltä*.

I mening 13b böjs det finska substantivet också i allativ med ändelsen *-lle* och meningen uttrycker att någon får eller deltar i något (Penttilä & Penttilä 2002: 432). Allativmotsvarigheten är *till*, som även tidigare påpekats. Liksom jag diskuterade i analysen till meningsparet 8 är problematiken mellan valet mellan *till* och *åt* uppenbar och samma problematik kan också förklara varför vissa informanter i meningen 13a valt *åt* trots att den direkta motsvarigheten av den finska kasusändelsen skulle ha gett den rätta prepositionen *till*. Här kan jag alltså konstatera att valet av den felaktiga prepositionen *åt* snarare är en finlandism än en följd av interferens.

5.2 Utelämning av prepositioner i friskrivning

Utöver lucktestet besvarade informanterna också en fråga där de skulle skriva en kort text på ca sju till tio meningar i vilka de berättar om en hobby eller en fritidssyssla. Sammanlagt analyserade jag 73 texter vars längd varierade betydligt. Vissa texter bestod enbart av en kort mening medan några texter bestod av fyra eller fem korta meningar med enbart huvudsatser. De längsta texterna var åtta eller nio meningar långa och meningarna innehöll både huvudsats och en eller flera bisatser.

Till skillnad från lucktestet innehöll friskrivningssvaren mycket få prepositionsfel, sammanlagt 21 fel. 15 av dessa fel var sådana som förekom bara en gång. Det fel som förekom oftast var total utelämning av preposition i konstruktioner där en preposition borde ingå. Sammanlagt förekom utelämning av en preposition sju gånger på två olika sätt. I båda fallen där utelämning av preposition förekom handlade prepositionsstrukturen om tid – antingen i konstruktionen *i x antal år* eller i konstruktionen *för x antal år sedan*. Fyra av felen förekom i konstruktionen *viktig/viktigt för mig* då informanterna hade valt fel preposition i stället för *för*. Prepositionerna som förekom i stället för *för* var antingen *till* eller *åt*.

Härnäst presenterar jag en tabell (19) som visar vilka prepositionsfel som förekom och hur ofta de förekom. Efter tabellen tar jag ställning till de olika feltyperna och diskuterar dem i detalj ur interferensens synvinkel.

Tabell 19 Feltyper i friskriven text

Feltyp	Antal fel
Utelämnad preposition i <i>i x antal år</i> -konstruktion	5
Utelämnad preposition i <i>för x antal år sedan</i> -konstruktion	2
Fel preposition: <i>till</i> i <i>viktigt för mig</i> -konstruktion	2
Fel preposition: <i>åt</i> i <i>viktigt för mig</i> -konstruktion	2
Övriga fel	15
Sammanlagt	21

Fem informanter hade utelämnat prepositionen *i* i en prepositions konstruktion som ska uttrycka hur länge informanten har utövat sin hobby eller fritidssyssla. SAG2 (709) anvisar med hjälp av exempelmeningen ”Han har sovit *i* tre timmar” att prepositionen *i* främst används när man uttrycker durationen av en händelse. När det handlar om utelämnad preposition i konstruktionen *i x antal år* kan felet härledas från finskans motsvarande uttryck *monta vuotta*, som inte innehåller någon prepositionsmarkör. Det finska substantivet *vuotta* böjs inte i ett prepositionsuttryckande kasus som på svenska skulle motsvaras av någon viss preposition. På svenska lyder den normenliga prepositions konstruktionen *i x antal år*, som däremot i finskan skulle betyda att substantivet *vuosi* krävde inessivändelsen -ssa ifall svenskan och finskan skulle motsvara varandra.

I två texter hade informanterna utelämnat prepositionen helt och hållet i konstruktionen *för x antal år sedan*. På finska skulle konstruktionen uttryckas *x (lukumäärä) vuotta sitten* i vilket samma fenomen upprepas som i felet som behandlades i föregående stycke. Substantivet *vuotta* böjs inte i ett kasus som i svenskan skulle motsvaras av en preposition. Det är även möjligt att en utelämnad preposition är ett resultat av interferens från engelska, eftersom samma uttryck på engelska skulle lyda *x (amount) years ago*.

Upprepade fel förekom även i samband med konstruktionen *viktigt för mig* när informanterna beskrev hur de värderar sina hobbyer. I denna prepositions konstruktion var det prepositionen *för* som antingen hade ändrats till *åt* eller *till*. Båda valen av felaktig preposition kan förklaras som interferens, eftersom finskans motsvarande uttryck lyder *tärkeä minulle*. I uttrycket har pronomenet *minä* böjts i kasuset allativ med ändelsen *-lle*. Denna ändelse skulle direkt motsvaras av prepositionen *till* i svenska. Tidigare i avhandlingen har den finlandssvenska användningen av prepositionen *åt* diskuterats och även i detta fall har informanternas val av prepositionen *åt* varit ett resultat av att de anser att *till* och

åt är synonyma med varandra (Martola, 2007). Båda de svenskspråkiga prepositionerna är dock en översättning av finskans *-lle* -ändelse.

5.3 Sambandet mellan språkbakgrund och prepositionsanvändning

Eftersom skillnaderna mellan antalet felaktiga prepositioner varierade så mycket mellan de tre olika språköarna är det värt att reflektera över orsaker till varför detta skett. Överlägset flest fel förekom i enkätsvaren som samlats in i Björneborg, därefter kom Kotka och minst antal felaktiga svar gav informanterna i Tammerfors. Det finns ingen entydig förklaring till varför fördelningen mellan språköarna blev just denna, men uppgifterna om elevernas språkbakgrund ger i alla fall en viss grund till varför fel förekom i vissa informanternas svenska.

Det bildades ett mönster när jag analyserade enkätsvaren och jämförde dem med informanternas språkbakgrund. De informanter som hade flest fel i sina enkäter, i de svenskspråkiga meningarna, gav uppgifter om att främst använda svenska som sitt skolspråk, medan de utanför skolan använder sig av enbart finska. Dessa informanternas felaktiga prepositionsanvändning tydde också i de flesta fallen på interferens snarare än på kunskapsbrist. De informanter som hade flest rätta svar i de svenskspråkiga meningarna gav uppgifter om att de använde svenska både i skolan och i hemmet och en stor del, dock inte alla, av dessa informanter gav även uppgifter om att de använde svenska på fritiden. Vare sig användning av svenska på fritiden har att göra med svenskspråkig hobbyverksamhet eller umgänge med svenskspråkiga skolkamrater utanför skolan avslöjar enkäten inte. Men oberoende tyder språkbakgrunden på att de elever som använder svenska även utanför skolkontexten har bättre kunskaper i prepositionsanvändningen eftersom de gör färre interferensfel än de som använder svenska bara i skolan.

De elever som gett uppgifter om att de använder svenska bara i skolan har ändå inte entydigt svarat att de lärt sig finska före svenska. En förvånansvärt stor del av informanterna ger uppgifter om att de lärt sig finska och svenska samtidigt, trots att svenskan i dag enbart utgör deras skolspråk. Detta kan tyda på att den förälder eller vuxen som haft som syfte att prata svenska med barnet i tidig ålder antingen inte är med i barnets vardag mera eller i något skede av barnets uppväxt har valt att byta till finska i stället. De informanter som gett uppgifter om att de lärt sig finska först och svenska i ett senare skede av livet kan jag betrakta som språkbadsbarn. Vissa språkobarndaghem och -skolor erbjuder språkbadstjänster och därför går också de stora skillnaderna i rätt och fel enkätsvar städerna

emellan att förklara med att vissa informanter inte har haft något annat språkligt stöd för svenskan än den svenskspråkiga institutionen som erbjudit dem språkbad.

6 Avslutning

I detta kapitel sammanfattar jag först i avsnitt 6.1 mina resultat i ljuset av mina forskningsfrågor. Jag utvärderar även ifall metoden jag valt lämpade sig för denna undersökning genom att reflektera över hur jag tillämpade felanalysens olika faser i min analys. I avsnitt 6.2 diskuterar jag först ifall resultaten motsvarade mina förväntningar och sedan diskuterar jag eventuella faktorer som utöver undersökningens ramar kan påverka informanternas språkbruk. Jag vill i diskussionsavsnittet också närmare lyfta fram varför språkforskning på språköar är viktigt speciellt när det handlar om grammatik och överföring av ett språk till ett annat som resulterar i språkfel, eftersom resultaten av min undersökning visar att unga på språköar behöver stöd för att nå god kompetens i sin svenska.

6.1 Sammanfattning

I denna avhandling har min avsikt varit att ta reda på hur språköskolelevers svenska prepositionsanvändning möjligtvis påverkas av en starkt finsk omgivning och därmed användning av det finska språket i hög grad. För att noggrannare belysa vad det var jag ville ta reda på genom att analysera mitt material upprepar jag mina tre forskningsfrågor som fungerade som stomme för arbetet:

1. Vilka prepositioner och prepositionskonstruktioner använder eleverna?
2. På vilket sätt tyder elevernas prepositionsval på möjlig interferens från finskan?
3. I hurdana fall kan man konstatera att ett använt prepositionsuttryck är en finlandism?

I enkäten valde jag att främst testa informanternas användning av de så kallade rumsprepositionerna, som i allmänhet anger läge eller position – det vill säga var någonting befinner sig. Bland meningarna i lucktestet fanns utöver sådana konstruktioner som består av preposition och nominalfras också fasta prepositionsuttryck. Resultaten visar att informanterna i allmänhet har kunnat använda en preposition av rätt typ, till exempel en rumspreposition när en sådan krävs, när de fyllt i lucktestet. I vissa fall har en informant dock svarat med något som inte kan anses vara en preposition, men det har jag inte räknat som kunskapsbrist utan helt enkelt som motvilja att svara sanningsenligt.

I denna undersökning lämpade sig felanalysen, enligt Ellis (1994) modell (se sid. 30), väl som huvudsaklig metod. *Identifiering av fel*en utgör den första fasen i Ellis modell. Jag identifierade felena i enkätsvaren genom att jämföra informanternas svar med de standardsvenska prepositions konstruktionerna och kunde således hitta avvikande svar. Jag *beskrev och kvantifierade svaren* (fas 2) i analysdelen då jag lade upp tabellerna över de förekomna svaren. Därefter tog jag ställning till de felaktiga prepositionerna som förekom bland enkätsvaren och diskuterade möjliga orsaker bakom informanternas val av fel preposition. Detta arbetsmoment motsvarar fas, *förklaring av fel*en, i Ellis (1994) modell. Fas 4 och således den sista fasen, *värdering av fel*en, tillämpade jag genom att beskriva ifall felaktiga prepositioner var rena fel i språkbruket eller om de i någon grad var accepterade som till exempel finlandismer.

Översikten över enkätsvaren förstärker det som tidigare forskare (bl.a. Melin-Köpilä 1996; Henricson 2013) kommit fram till när det gäller det svenska språket hos tvåspråkiga unga på språköar och andra håll i Finland – interferensen från finska till svenska går inte osedd. I de fallen där informanterna i enkätens svenskspråkiga meningar valt en felaktig preposition tyder valet ofta på en överföring av det finska kasusets till en motsvarande svensk preposition. I de fall där överföring av det finska kasusets till motsvarande preposition leder till rätt preposition förekom det lägsta antalet fel bland meningsparen i enkäten. Dessa resultat tyder på att informanternas svenska ofta bygger på en stark finsk botten. Största delen av informanterna härleder alltså sina språkliga mönster från finskan.

Som både teorin och analysen visar är finlandismer inte gångbara som standardsvenska uttryck, utan de är felaktiga. Och det som också framkommer är att finlandismer har bildats som en följd av interferens från finskan (Reuter 2014: 15). Därför är det svårt att tydligt göra en skillnad mellan när en använd felaktig preposition är en ren finlandism och när användningen kan klassas som bara interferens från finskan. Två fasta prepositionsuttryck har jag dock klassat som finlandismer i denna avhandling, delvis eftersom de förekom i så hög grad men delvis också för att de kännetecknas som etablerade finlandismer som i allmänhet godkänns i svenskt talspråk i Finland (se s. 21). Uttrycken är *i gången* i stället för *åt gången* (mening 2a) och *i misstag* i stället för *av misstag* (mening 6a). Utöver dessa två fasta prepositionsuttryck har jag klassat valet av *åt* i stället för *till* som en finlandism snarare än interferens från finska, eftersom en betydande del av informanterna valt att använda *åt* när *till* vore den rätta prepositionen och dessutom även den motsvarande prepositionen till den kontextenligt rätta kasusändelsen *-lle*.

Min undersökning var inte så omfattande att jag entydigt skulle kunna peka ut vilka tankebanor informanterna haft när de valt de prepositionerna som förekom i enkätsvaren, men översikten visar att interferens från finskan är ett fenomen som tydligt styr mångas svenska språkbruk. Möjligheten till engelskans inflytande finns dock också och speciellt i dagens värld är det något som borde tas i beaktande i undersökningar som denna. Engelskans inflytande diskuteras ännu kortfattat i följande diskussionsavsnitt (6.2).

6.2 Diskussion

Resultaten i denna undersökning motsvarade mina förväntningar eftersom flera språkforskare, främst Henricson (2013) och Melin-Köpilä (1996) som redan nämndes i sammanfattningen, vars undersökningsresultat också formulerade en hypotes för min undersökning, visar att finskan påverkar svenskan speciellt hos tvåspråkiga individer. Utöver den hypotes jag hade har mitt yrke som lärare i en språkskola konkret visat hur tvåspråkiga barn och unga på språköar använder sin svenska och till vilken grad mönstren i deras språk härstammar från finskan.

Resultatet som visar att antalet rätta enkätsvar var störst bland informanterna i Tammerfors kunde jag också ana på förväg. Förhandskunskapen om Tammerfors som en språkö med stark svenska baserade jag på Kingelin-Orrénmaas (2019) doktorsavhandling *Tammerfors som svensk språkö i Finland - En etnografisk studie av Svenska samskolan i Tammerfors*.

I dagens läge diskuteras möjligheten med tvåspråkiga skolor, det vill säga skolor där undervisningen sker både på skolans undervisningsspråk och ett annat målspråk (Utbildningsstyrelsen 2014). På språköar kunde det i viss mån vara lönsamt att ha tvåspråkiga skolor där undervisningen skulle ske på både svenska och finska, eftersom många elever kan anses ha kunskaper på samma nivå i båda språken. Ifall språken ändå inte fungerar som stödpelare för varandra, kan det vara lönsamt att hellre fokusera på att bearbeta det egna modersmålet i första hand. Min poäng förstärks genom att Erik Allardt (1997: 41) påpekar att svenskan i Finland försämras och dess plats i samhället hotas då svenskspråkiga och finskspråkiga institutioner sammanslås för att göra dem tvåspråkiga. I och med

att det redan har bevisats att det förekommer interferens mellan svensk och finsk grammatik (Melin-Köpilä 1996), kan det vara värdefullt att satsa på svenskan på språköar för att interferensen inte ska resultera i att finlandssvenskan dessutom vidare utvecklas mot det sämre gentemot standardsvenskan.

Det är ändå inte bara finskan som påverkar ungas svenska språkbruk i dag. I och med digitalisering och social media lever allt flera unga även i en relativt engelskspråkig verklighet och trots att engelskan inte nödvändigtvis varit med sedan språket hos en individ börjat utvecklas, kan dess användning i hög grad i dagens läge påverka det egna modersmålet rätt mycket. Ett exempel i denna avhandling som vidare skulle kunna diskuteras som en följd av engelskans inflytande är mening 4a där de flesta informanterna hade valt prepositionen *för* i meningen *Vad fick du för* present? (*i)*. På engelska skulle frågan lyda *What did you get for your birthday?* och prepositionen *for* i engelskan skulle översättas till *för* eller också *till* i svenskan.

Med tanke på engelskans inflytande kunde det vara möjligt att vidare undersöka prepositions konstruktioner ur interferensens synvinkel ur ett bredare perspektiv. Då menar jag främst engelskans inflytande. Det som kunde vara av hög relevans när man undersöker två- eller flerspråkiga individers användning av prepositioner kunde vara en kontrastiv analys, i vilken man jämför likheter och skillnader mellan prepositions användningen i svenska, finska och engelska. Något som även kunde göra forskningen kring prepositions användningen hos tvåspråkiga på språköar mera djupgående skulle vara en mera omfattande analys av prepositioner i friskrivna text, eftersom den friskrivna texten utgör en individs genuina språkbruk.

Referenser

- Abrahamsson, N. (2009) *Andraspråksinläring*. Lund: Studentlitteratur.
- Anderssén-Wilhelms, G., Ehnström M. & Slotte J. (1992) *Mitt språk Lärobok 7-9*. 8. uppl. Esbo: Schildts.
- Backa, A., Holmström, J., Åberg, C. & Åhman, A. (2020) *Språket i mig Textbok*. Helsingfors: Schildts & Söderströms.
- Bergroth, H. (1992) *Finlandssvenska:Handledning till undvikande av provinsialismer i tal och skrift*. Helsingfors: Schildts.
- Bolander, M. (2012) *Funktionell svensk grammatik*. 3. uppl. Stockholm: Liber.
- Brunell, V. (1983) *Dialekt, tvåspråkighet och modersmålsundervisning i den finlandssvenska grundskolan = Murteet, kaksikielisyyis ja äidinkielen opetus suomenruotsalaisessa peruskoulussa = Dialects, bilingualism, and mother tongue teaching in the Swedish-speaking comprehensive school in Finland*. Jyväskylä: Jyväskylän yliopisto.
- Cook, V. (2016) *Second Language Learning and Language Teaching*. 5. uppl. New York: Routledge.
- Ellis, R. (1995) *The study of second language acquisition*. 3. impr. Oxford: Oxford University Press.
- Finlex (2016). *Statsrådets förordning om kommunernas språkliga status åren 2013–2022*.
<https://finlex.fi/sv/laki/ajantasa/2013/20130053> [2021-10-19]
- Frankenhaeuser, A. & Harcke, V. (2011) *Prima Språk 2*. Helsingfors: Schildts & Söderströms.
- Hammarberg, B. (1977) *Felanalys och språktypologi. Orientering om två delstudier i SSM-projektet*. Stockholm: Stockholms universitet.
- Henricson, S. (2013) *Svenska i finsk miljö*. Helsingfors: Helsingfors universitet.
- af Hällström-Reijonen, C. (2021) *Finlandismer och språkvård från 1800-talet till i dag*. Helsingfors: Helsingfors universitet.
- af Hällström-Reijonen, C. (2015) Svenskan i Finland 15. Forsskåhl, M; Kivilehto, M; Koivisto, J & Metsä, P. (red.) *Från aftonskola till örfil*. Tammerfors: Tampereen Yliopistopaino Oy – Juvenes Print, ss. 84–97.
- af Hällström-Reijonen, C. (2012) Stöpsel, bevaring och siskonkorv. *Språkbruk*, 1/2012. doi:
<https://www.sprakbruk.fi/-/stop-sel-bevaring-och-siskonkorv>
- af Hällström-Reijonen, C. & Reuter M. (2008) *Finlandssvensk ordbok*. 4. uppl. Helsingfors: Schildts.

Institutet för de inhemska språken. *Svenska*.

https://www.sprakinstitutet.fi/sv/om_sprak/sprak_i_finland/svenska [2021-10-19]

Ivarsson, A. (2005) *Klara språket*. Stockholm: Natur & Kultur.

Kingelin-Orrenmaa, Z. (2010) *Tammerfors som svensk språk i Finland. En etnografisk studie av Svenska samskolan i Tammerfors*. Tammerfors: Tammerfors universitet.

Kingelin-Orrenmaa, Z. (2019) *Tammerfors som svensk språk: en etnografisk studie av språkpolicy som praktiker, processer och val i svenska rum i det inre av Finland*. Tammerfors: Tammerfors universitet.

Kovero, C. (2011) *Språk, identitet och skola II: Barn och ungdomar i svenska skolor i olika språkliga miljöer*. (Rapporter och utredningar 6.) Helsingfors: Utbildningsstyrelsen.

Källström, R. (2012) *Svenska i kontrast – Tvärspråkliga perspektiv på svensk grammatik*. Lund: Studentlitteratur, ss. 82–93.

Lönnroth, H. (2009) *Svenskt i Tammerfors. Tre undersökningar om språk och samhälle i det inre av Finland*. Tammerfors: Tammerfors universitet.

Martola, N. (2007) *Prepositionen åt. Språkbruk*, 1/2007. doi:

<https://www.sprakbruk.fi/-/prepositionen-at>

Melin-Köpilä, C. (1996) *Om normer och normkonflikter i finlandssvenskan*. Uppsala: Uppsala universitet.

Myndigheten för digitalisering och befolkningsdata (DVV). *Anmälan av barnets namn*.

<https://dvv.fi/sv/anmalan-av-barnets-namn> [2021-10-19]

Nyqvist, E-L. & Lundkvist, P. (2020) *Svenskans beskrivning 37*. Haapamäki, S., Forsman, L. & Huldén, L. (red.) *Svenska lokala prepositioner hos finska språkbudselever och hos elever i traditionell undervisning*. Åbo: Åbo Akademi, ss. 215–229.

Penttilä, A. & Penttilä, M. (2002) *Suomen kielioppi*. 3. uppl. Kalanti, Hasutanhua 28: [Marikki Penttilä]

Reuter, M (1986) En gång om året! *Reuters ruta* (23)5. Språkinstitutet. doi:

https://www.sprakinstitutet.fi/sv/publikationer/sprakspalter/reuters_rutor_1986_2013/1986/en_gang_om_aret%21

Reuter, M. (1990) Sjunga för och ringa till. *Reuters ruta* 25(5). Språkinstitutet. doi:

https://www.sprakinstitutet.fi/sv/publikationer/sprakspalter/reuters_rutor_1986_2013/1990/sjunga_for_och_ringa_till

Reuter, M. (1996) *Reuters Rutor – Svar på frågor om svenska i allmänhet och finlandssvenska i synnerhet*. Esbo: Schildts.

Reuter, M. (2014) *Så här ska det låta: om finlandssvenska och språkkriktighet*. Vasa: Scriptum.

- Skutnabb-Kangas, T. (1981) *Tvåspråkighet*. Lund: LiberLäromedel.
- Språkbruk (2008) Språkfrågor. Allergisk för eller mot?. *Språkbruk*, 2/2008. doi:
<https://www.sprakbruk.fi/-/allergisk-for-eller-mot->
- Språkbruk (2014) Språkfrågor. Misstag. *Språkbruk*, 3/2014. doi:
<https://www.sprakbruk.fi/-/sprakfrag-5>
- Statistikcentralen. *Befolkning efter spark 31.12*.
https://www.stat.fi/tup/suoluk/suoluk_vaesto_sv.html#Befolkning%20efter%20spr%C3%A5k%2031.12 [2022-03-28]
- Sundman, M (2014). Kuinka kielioppia opitaan ja opetetaan. I Pietilä, P. & Lintunen, P. (red.) *Kuinka kieltä opitaan*. Helsingfors: Gaudeamus Helsinki University Press, ss. 114–137.
- Sundman, M. (1999) *Barnet, skolan och tvåspråkigheten*. Helsingfors: Helsingin yliopisto.
- Svenska Akademien (1999) *Svenska Akademiens grammatik 2 Ord*. Stockholm: Svenska Akademien, ss.683–727.
- Svenska Akademien (2009) *Svensk ordbok*.
https://www.saob.se/artikel/?seek=språk&pz=1#U_S10193_59764 [2021-08-03]
- Utbildningsstyrelsen (2014) *Grunderna för läroplanen för den grundläggande utbildningen 2014*, ss. 287–295.
https://www.oph.fi/sites/default/files/documents/grunderna_for_laroplanen_for_den_grundlaggande_utbildningen_2014.pdf

Bilaga

Prepositioner-1

Ange en preposition som ersättning för luckan (tre streck) i de svenskspråkiga meningarna. I de finskspråkiga meningarna ska du ersätta luckan med ett substantiv i rätt kasusform (sijamuoto).

Hon tog kreditkortet --- plånboken. *

Hän otti luottokortin --- . (lompakko) *

Du får bara ta ett kex --- gången. *

Saat ottaa vain yhden keksin --- . (kerta) *

Barnet stoppade in fem vindruvor i munnen --- en gång. *

Lapsi laittoi viisi viinirypälettä suuhun --- . (kerta) *

Du firade ju din födelsedag igår! Vad fick du --- present? *

Sinähän vietit syntymäpäiviäsi eilen! Mitä sait --- ? (lahja) *

Jag köpte tidningen --- kiosken utanför kontoret. *

Ostin lehden toimiston ulkopuolella sijaitsevasta --- . (kioski) *

Någon hade --- misstag tagit min halsduk istället för sin egen. *

Joku oli --- ottanut minun kaulahuivini omansa sijasta. (vahinko) *

Jag går --- nian --- högstadiet. *

Käyn --- luokkaa --- . (yhdeksän, yläaste) *

Ring --- mig efter träningen. *

Soita --- harjoitusten jälkeen. (minä) *

Stig tyst in --- dörren, babyn sover. *

Käy hiljaa --- sisään, vauva nukkuu. (ovi) *

Det visades en intressant film --- TV igår. *

--- näytettiin eilen mielenkiintoinen elokuva. (televisio) *

Jag hade tid --- tandläkaren i måndags. *

Minulla oli aika --- maanantaina. (hammaslääkäri) *

Det är vanligt att vara allergisk --- tomat. *

On yleistä olla allerginen --- . (tomaatti) *

Pojken köpte en blombukett --- sin mamma. *

Poika osti kukkakimpun --- . (äiti) *

Skriv en kort text om din hobby eller fritidssyssla. Lämplig längd på texten är ca 7–10 meningar. Skriv en sammanhängande text. Du kan ta hjälp av följande stödfrågor: Varför är fritidssysslan viktig för dig? När har du börjat med den? Vad innebär den? Hur ofta och var utövar du den? *

Hemma pratar jag... *

bara finska

bara svenska

finska och svenska

något annat

Jag använder svenska... *

hemma, i skolan och på fritiden

hemma och i skolan

bara i skolan

i skolan och på fritiden

Jag har lärt mig svenska... *

samtidigt som finska

efter att jag lärt mig finska

innan jag lärt mig finska

Det språk jag kan bäst är... *

svenska

finska

Jag kan båda språken lika väl.

Muu: